

ปอปเปอรกับทฤษฎีการเมือง

ลักษณะการเสนอความคิดทางปรัชญาของปอปเปอร คล้ายกับที่นักปรัชญาส่วนใหญ่ทำกัน นั่นคือ เริ่มตนด้วยการเสนอแนวความคิดของนักปรัชญาคนอื่นหรือกลุ่มอื่นก่อน แล้ววิพากษ์วิจารณ์ว่าแนวคิดนั้น ๆ มีข้อบกพร่องอย่างไร แล้วจึงเสนอแนวความคิดทางปรัชญาของตน ปอปเปอรต่างจากนักปรัชญาคนอื่น ๆ ตรงที่ไม่ได้โจมตีจุดอ่อนของฝ่ายตรงข้าม หรือนำเอาจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่งมาเป็นจุดแข็งของตน เขาเห็นว่าการโจมตีจุดอ่อนของฝ่ายตรงข้าม เป็นวิธีที่ไม่มีประโยชน์ ทุก ๆ ทฤษฎีมีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนด้วยกันทั้งสิ้น การโจมตีข้อบกพร่องก็เท่ากับเปิดโอกาสให้เจ้าของทฤษฎีแก้ไขปรับปรุงทฤษฎีของตนให้แข็งขึ้นไปอีก การล้มเลิกแนวความคิดหนึ่ง ๆ จึงจำต้องโจมตีตรงจุดแข็งของทฤษฎีโดยตรง สิ่งที่ปอปเปอรทำคือ ก่อนจะโจมตีทฤษฎีใด เขาจะพยายามชี้จุดแข็งของทฤษฎีนั้นให้เห็นชัดที่สุด แล้วจึงจะโจมตีทฤษฎีนั้นด้วยจุดแข็งของมันเอง ในปรัชญาวิทยาศาสตร์เขาเสนอทฤษฎีความรู้ของกลุ่มปฏิฐานนิยมทางตรรก (Logical Positivism) และชี้ให้เห็นหลักการพิสูจน์ให้เห็นว่าจริง (Verification Principle) ซึ่งเป็นจุดแข็งหรือหลักการใหญ่ของทฤษฎีความรู้ของกลุ่มนี้ แล้วจึงโจมตีด้วยจุดแข็งนี้เอง พร้อมกับเสนอหลักการที่แข็งแกร่งกว่า คือ หลักการที่พิสูจน์ให้เห็นว่าเท็จ (Falsification Principle) ของเขา ในปรัชญาการเมืองก็เช่นเดียวกัน ปอปเปอรเริ่มด้วยการเสนอความคิดอันเป็นจุดแข็งของทฤษฎีการเมืองของนักปรัชญาคนอื่น ๆ แล้วจึงโจมตีจากจุดแข็งนั้น พร้อม ๆ ไปด้วยการแสดงความคิดในทางปรัชญาของตน แต่ในปรัชญาการเมืองปอปเปอรมิได้เสนอทฤษฎีทางการเมืองของเขาโดยตรงเหมือนที่ได้เสนอทฤษฎีความรู้ในปรัชญาวิทยาศาสตร์ ทำให้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์และสรุปความคิดของเขาไปต่าง ๆ นานา และผู้ที่ศึกษาความคิดทางการเมืองของเขาก็มักจะมุ่งความสนใจไปที่การวิพากษ์วิจารณ์ที่เขามีต่อนักปรัชญาคนอื่น ๆ ว่า ได้วิเคราะห์วิจารณ์อย่างถูกต้องเพียงใดหรือไม่ มากกว่าจะศึกษาว่า ปอปเปอรมีความคิดพื้นฐานอย่างไร จึงวิเคราะห์ปรัชญาการเมืองของคนอื่น ๆ ออกมาในลักษณะนี้ และเขาคิดจะเสนอทฤษฎีการเมืองของเขาเองหรือไม่

อย่างไร ในที่นี้จะมุ่งไปที่จุดที่ถูกละเลยดังกล่าว กล่าวคือ จะศึกษาความคิดในแง่บวกของ ปอปเปออร์ เพื่อนำไปวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีความรู้และทฤษฎีการเมืองของเขาในตอนต่อไป

ทรรศนะทางการเมืองของปอปเปออร์มีปรากฏอยู่ในหนังสือ *The Open Society and Its Enemies*¹ ทั้งสองเล่ม เล่มแรกเป็นการวิเคราะห์ลัทธิเบ็คเค็สเรจันนิม (Totalitarianism) ของเพลโต เล่มที่สองเป็นการวิเคราะห์ลัทธิเบ็คเค็สเรจันนิมของเฮเกล และวิเคราะห์ลัทธิมาร์กซิสต์ของมาร์กซ์ ในส่วนของเพลโตวิเคราะห์จากหนังสือของเพลโต เรื่อง อุดมรัฐ (The Republic) และกฎหมาย (The Laws) เป็นส่วนใหญ่ ในส่วนของเฮเกลวิเคราะห์จากทรรศนะทั่ว ๆ ไปที่อยู่ในงานเขียนชิ้นต่าง ๆ ของเขา ส่วนของมาร์กซ์วิเคราะห์จากเรื่องทุน (Capital) ซึ่งจะได้พิจารณาเป็นลำดับไปดังต่อไปนี้

3.1 ลัทธิเบ็คเค็สเรจันนิมของเพลโต

ทฤษฎีการเมืองของเพลโตปรากฏอยู่ในเรื่องอุดมรัฐ อันเป็นงานเขียนชิ้นสำคัญของเขา เขามุ่งจะให้อุดมรัฐเป็นเสมือนศาสตร์ในการคิดค้นหาความจริง อุดมรัฐจึงเป็นรัฐในอุดมคติ ไม่มีตัวตนอยู่ แต่เป็นความมุ่งหวังของเพลโตว่ารัฐที่ดีควรจะเป็นเช่นนั้น เขาสร้างปรัชญาการเมืองขึ้นโดยมีพื้นฐานอยู่บนปรัชญาจิตนิยม (Idealism) และปรัชญาธรรมชาตินิยม (Naturalism) ของเขา

ในปรัชญาจิตนิยมของเพลโต ทฤษฎีแบบ (Theory of Form) มีบทบาทในการอธิบายโลก สำหรับเพลโตจักรวาลมีเนื้อแท้สองอย่าง คือ โลกของแบบ กับ โลกของวัตถุ สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นวัตถุสสารในโลกนี้ เป็นที่ปรากฏตัวของแบบ ประสาทสัมผัสของเราทำให้เรารู้จักโลกของวัตถุ แต่จิตหรือปัญญา ทำให้เราเข้าถึงแบบ สิ่งต่าง ๆ ในโลกของวัตถุ

¹ Karl Popper, The Open Society and Its Enemies (London, 1966) 2 Vols.

อยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ จึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่แบบไม่เป็นวัตถุ จึงไม่เปลี่ยนแปลง เป็นนิรันดร์ นอกจากนั้น แบบยังเป็นตัวอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ในโลกของวัตถุ ทำให้โลกของวัตถุมีระเบียบกฎเกณฑ์ และเป็นต้นตอของคุณค่าต่าง ๆ เช่น ความดี ความงาม ความยุติธรรม เป็นต้น

อุดมรัฐแสดงถึงการคิดค้นของเพลโตในเรื่องความยุติธรรม (Justice) การแสวงหาความยุติธรรมกระทำใ้ภายในรูปของรัฐ รัฐที่ดีคือรัฐที่ลอกแบบจากต้นตอของมันได้อย่างสมบูรณ์ นั่นคือ แบบของรัฐ (Form of the state) อุดมรัฐจึงเป็นการวิเคราะห์ถึงลักษณะของรัฐที่สมบูรณ์ ในทรรศนะของเพลโต รัฐคือบุคคลสากล การวิเคราะห์ถึงลักษณะของรัฐจึงเท่ากับเป็นการวิเคราะห์ถึงลักษณะของธรรมชาติมนุษย์ด้วย การคิดสร้างรัฐที่ยุติธรรมก็คือการคิดค้นหลักความยุติธรรมของบุคคล เพลโตถือว่า มีพลังรากฐาน 3 ประเภทที่มุ่งใจคน คือ พลังของความปรารถนาหรือความอยาก ความกล้าหาญ และเหตุผล แต่ละอย่างมีอยู่ในตัวคนทุกคนในปริมาณต่างกันไป โดยมีพลังที่มีปริมาณมากที่สุดเป็นใหญ่ในตัวคนคนนั้น สังคมอาจแบ่งออกได้เป็นสามชนชั้นตามประเภทของบุคคลที่ประกอบกัน เป็น ประชาคม ชนแต่ละชั้นจะมีบทบาทอันเหมาะสมที่สุดตามประเภทของพลังมุ่งใจที่เป็นใหญ่นั้น คนที่มีความอยากเป็นพลังมุ่งใจจะประกอบเป็นชนชั้นที่มีจำนวนมากที่สุด รองลงมาจะเป็นชนชั้นที่มีพลังความกล้าหาญเป็นแรงมุ่งใจ และชนชั้นที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ ชนชั้นที่มุ่งใจด้วยเหตุผลหรือปัญญา

ชนชั้นที่ต่ำสุดของชนชั้นทั้งสามที่ประกอบกัน เป็นรัฐใดแก่ชนชั้นที่ไซ่แรงงาน มีหน้าที่เป็นผู้ผลิตสิ่งของจำเป็นสำหรับชีวิตต่อประชาคม แต่ละคนจะต้องได้ทำงานเฉพาะอย่างเพื่อป้องกันมิให้ชนชั้นที่ไซ่แรงงานนี้ไปประกอบกรางงานแขนงอื่นในรัฐ และเพื่อป้องกันมิให้ชนชั้นสูงต้องมาทำงานอันเป็นหน้าที่ของชนชั้นต่ำนี้ ชนชั้นกลางคือชนชั้นที่มีหน้าที่ป้องกันรัฐ เพราะรัฐมีประชากรและดินแดนที่ต้องได้รับการปกป้อง ชนชั้นนี้จะเป็นคนในประชาคมที่มีสัญชาติญาณของความกล้าหาญเป็นใหญ่ ส่วนชนชั้นสูงที่เป็นชนกลุ่มน้อยนี้จะเป็นชนชั้นปกครองของรัฐ มีหน้าที่ควบคุมกิจการต่าง ๆ ภายในรัฐ และควบคุมคนอีกสองกลุ่มให้อยู่ในอำนาจรัฐ

เรื่องชนชั้นและการแบ่งงานเกี่ยวข้องกับคําศัพท์ธรรมตรงที่เพลโตถือว่า ความยุติธรรมคือผลของการแบ่งแยกชนชั้นและการแบ่งหน้าที่ ความยุติธรรมเกิดจากความประสานกลมกลืนกันทั้งในตัวบุคคลและรัฐ ความยุติธรรมสำหรับบุคคลเป็นผลจากความอดกลั้น คนแต่ละคนถูกครอบงำด้วยพลังรากฐานทั้งสาม คือ ความอยาก ความกลัว และปัญญา อย่างใดอย่างหนึ่ง ความยุติธรรมจะมีได้ ถ้าคนผู้นั้นดำรงชีวิตโดยให้พลังที่เด่นที่สุดของเขาได้ทำตามหน้าที่ที่มีต่อประชาคม และได้ควบคุมพลังรอง ๆ ไว้อย่างเข้มงวด เพราะถ้าขึ้นปล่อยพลังทุกอย่างอย่างเสรีแล้วมันจะเป็นเครื่องทำลายความสงบเรียบร้อยของรัฐ ในทำนองเดียวกันความยุติธรรมในรัฐเป็นผลจากความประสานกลมกลืนกันของชนทั้งสามชั้น คือ ชนแต่ละชั้นต่างทำหน้าที่เฉพาะของตัวเอง ความยุติธรรมในตัวบุคคลจะบรรลุถึงได้ก็ต่อเมื่อแต่ละคนปฏิบัติเฉพาะหน้าที่ที่ตนมีคุณสมบัติเหมาะสมเท่านั้น องค์ประกอบที่ดีของรัฐเป็นเครื่องแสดงถึงดวงจิตอันกลมกลืนของบุคคล คนที่สมบูรณ์ได้แก่คนที่ความอยากและความกลัวของเขาอยู่ภายใต้การควบคุมของปัญญา รัฐที่สมบูรณ์ก็ใดแก่รัฐที่มีผู้ทรงปัญญาเป็นผู้ควบคุมกิจการของรัฐ

สำหรับปอปปเปอร์ ความยุติธรรมไม่ได้หมายความว่าเช่นเดียวกับเพลโต แต่หมายความว่า (1) ประชากรในรัฐต่างรับภาระหน้าที่ต่าง ๆ โดยเท่าเทียมกัน (2) ประชากรในรัฐปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (3) กฎหมายก็ต้องให้ความเสมอภาคแก่คนทุกกลุ่มในรัฐ (4) ความเสมอภาคในศาลสถิตยุติธรรม (5) ความเสมอภาคในผลประโยชน์อันพึงจะได้รับจากรัฐ¹ จะเห็นว่าสำหรับเพลโตการแบ่งชนชั้นนับเป็นความยุติธรรม แต่ของปอปปเปอร์การไม่แบ่งชนชั้นคือความยุติธรรม ความแตกต่างนี้ไปสู่อุบัติแห่งเรื่องสัดส่วนของเสรีภาพส่วนบุคคลกับอำนาจรัฐ ความยุติธรรมตามที่เพลโตให้คำจำกัดความไว้นั้น ไม่ได้หมายถึงความประสานกลมกลืนกันของคนแต่ละคน แต่เป็นความประสานกลมกลืน

¹ Karl Popper, The Open Society and Its Enemies (London, 1966) Vol. I, P. 89.

กันของรัฐโดยส่วนรวม โดยมีรากฐานอยู่บนความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้น แต่ยุติธรรมในทรรศนะของปอปเปออร์หมายถึง ความเสมอภาคกันในทางปฏิบัติของบุคคลแต่ละคนในรัฐ

จะเห็นว่ารัฐของเพลโตไม่ใช่รัฐในระบบประชาธิปไตย ในระบบประชาธิปไตยอำนาจมาจากปวงชน แต่สำหรับเพลโตอำนาจมาจากคนกลุ่มเดียว คือ ชนชั้นสูงที่เป็นผู้ทรงปัญญาและเหตุผล ชนกลุ่มนี้ไม่ใช่ได้มาจากการเลือกตั้งแต่ได้มาจากการศึกษา แผนการศึกษาของเพลโตในอุดมรัฐมี 2 ระยะ ระยะแรกเป็นการศึกษาอบรมสำหรับประชาชนจนถึงอายุ 18 ปี แล้วอบรมทางทหารอีก 2 ปี ระหว่างระยะแรกประชาชนจะศึกษากายบริหารและดนตรี เพลโตเข้มงวดในระบบการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งลักษณะทางสังคมและการเมืองอันพึงปรารถนาของรัฐจริง ๆ ระยะที่สองมีแผนการศึกษาขั้นสูงขึ้นสำหรับผู้ผ่านการคัดเลือกในขั้นต้น โครงการนี้เริ่มเมื่ออายุ 20 ปีและศึกษาต่อไปอีก 15 ปี โดยศึกษาคณิตศาสตร์ คาราศาสตร์ ปรักญา เพื่อแสวงหาความดีหรือความจริง เมื่ออายุ 35 ผู้สำเร็จการศึกษาขั้นนี้จะต้องทำหน้าที่บริหารทางพลเรือนและทหาร การฝึกอบรมยังมีความคงกันไปจนอายุ 55 ปี ผู้ที่แสดงให้เห็นความสามารถอย่างแท้จริงและปฏิบัติงานได้ดีเกิน จะก้าวถึงขั้นสูงสุดของฐานะแห่งรัฐ คือ ได้เข้าเป็นกลุ่มผู้ปกครอง ซึ่งจะแบ่งเวลาระหว่างหน้าที่บริหารระดับสูงสุดและโอกาสสำหรับใช้ความคิดคนแก่ ๆ ชนกลุ่มนี้จะทุ่มเทการทำงานให้กับรัฐและสงวนรักษาประชาคมให้เป็นธรรมอยู่เสมอ ภารกิจของเขาเป็นเรื่องของ "การรักษาแนว" กล่าวคือให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปดำรงชีวิตเช่นคนรุ่นเก่าเป็นอยู่ไม่ว่าในสภาพแวดล้อมใด

สำหรับเพลโตเขาเชื่อว่า ผู้ปกครองที่ยุติธรรมไม่แสวงผลประโยชน์เฉพาะตัว หากแสวงผลประโยชน์ของส่วนรวม โดยปัญญาและเหตุผล เขารู้ว่าความสุขสบายของตนไม่อาจแยกจากของประชาชนได้ ผู้ปกครองที่ยุติธรรมไม่ใส่ใจในเรื่องเงินทองหรืออำนาจสำหรับเขาแล้วการเสียสละในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ทำให้งานไม่ต้องถูกปกครองโดยคนที่คอยกว่ายอมเป็นการเพียงพอแล้ว ปอปเปออร์วิเคราะห์ความคิดของเพลโตในตอนนี้ว่าเพลโตกำลังพยายามตอบปัญหาที่ถือกันว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่สุด และสำคัญที่สุดในปรัชญาการเมืองคือปัญหาว่า "ใครควรจะเป็นผู้ปกครองรัฐ" ¹ นักปรัชญาต่างแสวงหาคำตอบต่อปัญหานี้

¹ Ibid., P. 120.

ผู้ปกครองควรเป็นใคร คนที่เกิดมาดีพร้อม คนร่ำรวย คนฉลาด คนแข็งแรง กรรมกร
 ปวงชน ฯลฯ คำถามที่ยังหาคำตอบที่เหมาะสมไม่ได้นี้ ปอปเปออร์เห็นว่าคำถามนี้ในตัว
 มันเองก็ผิด เพราะมันพาไปสู่ paradox ของอำนาจอธิปไตยโดยตรง สมมติว่าเราให้
 อำนาจอยู่ในมือของคนฉลาดที่สุด ถ้าเขาดฉลาดจริง เขาก็จะรู้ว่า เขาไม่ใช่คนที่เหมาะสม
 ที่สุด คนที่มีศีลธรรมน่าจะเป็นนักปกครองที่ดีกว่าเขา และถ้าเราให้คนที่มีศีลธรรมเป็นผู้
 ปกครอง เขาก็คงคิดว่า เขากำลังทำผิดที่บังคับให้คนอื่นทำตามความพอใจของเขา แล้ว
 เขาก็จะถอนตัวออกจากอำนาจพร้อมทั้งบอกว่า เขาไม่เหมาะสม ปวงชนน่าจะเป็นผู้ปกครอง
 ที่ดีที่สุด แต่ปวงชนก็อาจจะเรียกร้องว่า เราต้องการใครสักคนหนึ่งที่แข็งแรงพอที่จะออกคำสั่ง
 ใ้เรา เราจะต้องทำอะไรบางอย่าง ในที่สุดคำถามว่าใครควรจะเป็นผู้ปกครองของรัฐ มันก็คือ
 คำถามว่า อำนาจอธิปไตยควรมีรากฐานอยู่ที่ใด แสดงว่ามูลของคำถามนี้คืออำนาจ
 สูงสุดต้องอยู่ที่ไหนสักแห่งหนึ่ง ถ้าเราพยายามตอบคำถามนี้แล้ววางลงเป็นกฎตายตัวเมื่อใด
 ความขัดแย้งมันจะเกิดขึ้นทันที ดังนั้นสำหรับปอปเปออร์คำถามว่า ใครควรปกครองนี้ควรจะ
 เปลี่ยนเป็น "ทำอย่างไร เขาจึงจะปกครองผิคน้อยที่สุด ใครก็ตามที่มีอำนาจอยู่ในมือ
 เราจะทำอย่างไรให้เขาใช้อำนาจนั้นไปในทางที่ผิคน้อยที่สุด และถ้าเกิดการผิดพลาด
 ขึ้น ทำอย่างไร ผลที่ตามมาจึงจะกระทบกระเทือนต่อคนในรัฐน้อยที่สุด" ¹ ปอปเปออร์
 ยืนยันว่า "การยึดถือทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยนับว่าเป็นทรศนะที่บกพร่อง
 ทั้งด้านประสมการณ์และด้านเหตุผล อย่างน้อยที่สุดเราจะต้องไม่รับเอาทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง
 มาใช้โดยไม่คิดถึงทางเลือกอื่น ๆ ที่เป็นไปได้" ²

ดังได้กล่าวแล้วว่ารัฐของเพลโตไม่ใช่รัฐในระบบประชาธิปไตย รัฐของเพลโต
 ชัดกับเสรีภาพส่วนบุคคล บุคคลต้องยอมปฏิบัติตามกฎของรัฐซึ่งนักปกครองได้วางไว้ การ
 ที่เขาสร้างศาสตร์แห่งรัฐขึ้นเช่นนี้ เกิดจากความเชื่อพื้นฐานที่ว่าคนเราเกิดมาโดยธรรมชาติ

¹ Ibid., P. 121.

² Ibid., P. 124.

ไม่เท่ากัน ลักษณะคุณสมบัติ ความถนัดและความสามารถ ได้ถูกกำหนดมาแล้ว ความสามารถทางสมองของแต่ละคนก็แตกต่างกัน คนแต่ละคนจึงเหมาะสำหรับงานแต่ละอย่าง เพราะเขา "เกิดเป็นโดยธรรมชาติ" และคนที่มีความปัญญาเป็นเลิศโดยธรรมชาติ ประกอบกับการศึกษาอบรมตามระบบของเขาเท่านั้น จึงจะได้เป็นผู้นำของรัฐ ผู้นำนี้คือราชาปราชญ์ (The Philosopher King) เขาคือผู้รู้จักโลกของแบบ (World of Form) รู้จักแบบของความคิด ความยุติธรรม แล้วจำลองแบบทั้งสองนี้มาไว้ในรัฐ รัฐที่ดีคือรัฐที่จำลองแบบของรัฐ (Form of the State) มาได้อย่างสมบูรณ์ทุกประการ เพลโตให้ความสำคัญกับผู้นำหรือราชาปราชญ์มาก เขายกย่องราชาปราชญ์และถูกเหยียดหยามมคิมหาชน เขาเปรียบเทียบ ราชาปราชญ์กับแพทย์ เมื่อมีคนป่วยเราไม่จำเป็นต้องถามมคิมหาชน แต่ควรจะให้เป็นที่ปรึกษาของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะโรค เพราะว่าแพทย์เท่านั้นคือผู้ที่ควรจะทำอย่างไร ไม่ใช่หม่าหาชน ในทำนองเดียวกัน ปัญหาของรัฐต้องให้เป็นที่ปรึกษาของราชาปราชญ์หรือกลุ่มผู้ปกครองเท่านั้น ไม่ใช่หน้าที่ของมคิมหาชน ในทฤษฎีของเพลโตประชาธิปไตยเกิดจากคนไม่รู้ เป็นส่วนใหญ่ ประชาธิปไตยเกิดจากการโฆษณาชวนเชื่อ ไม่ใช่เกิดจากความรู้อะไรหรือเหตุผล การปกครองในระบบประชาธิปไตย คือ การปล่อยให้คนส่วนใหญ่ที่ไม่ใช่ผู้รู้มาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองรัฐ ระบบนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าคนเกิดมาเท่ากัน การปกครองจึงออกมาในรูปที่ให้เสรีภาพแก่คนในรัฐเท่าเทียมกัน แต่เพลโตเห็นว่าไม่มีประโยชน์ การให้เสรีภาพแก่คนที่ไม่รู้เป็นอันตราย การให้อำนาจอยู่ในมือของคนไม่รู้คือการทำลายรัฐ ในแง่หนึ่งรัฐมีอยู่เพื่อสนองความต้องการของคนในรัฐ แต่เพลโตเห็นว่ารัฐไม่ได้มีอยู่ด้วยเหตุผลเพียงแค่นั้น เพราะคนไม่ได้เกิดมาเพื่อแสวงหาความสุข หรือสนองความต้องการของคนเท่านั้น คนเกิดมาเพื่อแสวงหาความรู้ ความจริง เมื่อคนส่วนใหญ่เป็นผู้ไม่รู้ เขาจึงต้องการผู้นำที่เป็นผู้รู้ชี้ทางให้เขา ดังนั้น เมื่อพูดถึงทฤษฎีการปกครอง เพลโตจึงให้คณะบุคคลที่เป็นผู้รู้เป็นผู้กษัตริย์ ความคุมกิจการทุกอย่างของรัฐ และเมื่อพูดถึงผลประโยชน์ เขาก็เน้นที่ผลประโยชน์ของรัฐโดยส่วนรวม ไม่ใช่ส่วนบุคคล

ทฤษฎีการเมืองของเพลโตในอุดมรัฐ โดยรูปแบบหรือระบบแล้วเป็นแบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) คือ การปกครองโดยคณะบุคคล อำนาจอภิชนาธิปไตยตกอยู่ในมือ

ของคนกลุ่มน้อยหรือคณะบุคคล บางครั้งอาจจะเรียกระบบนี้ว่าเป็นระบบเผด็จการ (Dictatorship) ก็ได้ ในความหมายว่าเผด็จการโดยคณะบุคคล ลักษณะของการใช้อำนาจของผู้ปกครองเป็นแบบเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarianism) คือรัฐบาลหรือผู้ปกครองใช้อำนาจควบคุมเคร่งครัด ประชาชนหรือผู้อยู่ภายใต้การปกครองแทบไม่มีเสรีภาพในการกระทำตามใจปรารถนาเลย คนทุกคนหรือกิจกรรมทุกประเภทต้องอยู่ภายใต้การจัดการและควบคุมของรัฐบาล ปราศจากเสรีภาพทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ โดยสิ้นเชิง ปอปเปออร์วิเคราะห์ว่า การที่เพลโตคิดว่าการปกครองในลักษณะนี้เป็นการปกครองที่ดีที่สุด เพราะปรัชญาจิตนิยมของเขาถือว่าสิ่งที่สมบูรณ์แบบจะต้องเป็นนิรันดร์ไม่เปลี่ยนแปลง เพลโตไม่ต้องการสังคมที่เปลี่ยนแปลงไม่ว่าในลักษณะใด การที่เพลโตให้ชนชั้นสูงปกครองแบบ "รักษาแนว" นั้น หมายความว่าเพลโตไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลงในสังคมเลย เขาหวังจะให้หม้ทฤษฎีการเมืองที่ดีและตายตัว แล้วก็รักษาไว้ด้วยอำนาจรัฐ ควบคุมไว้ด้วยการศึกษา

ข้อโต้แย้งของปอปเปออร์ในเรื่องนี้จะสังเกตได้ว่า เขาแย้งตรงจุดแข็งของทฤษฎีการเมืองของเพลโตเลยทีเดียว จุดแข็งของทฤษฎีการเมืองของเพลโตอยู่ที่รัฐจะต้องอาศัยการนำของชนชั้นนำผู้ทรงความรู้ ซึ่งเพลโตถือว่าเป็นผู้ทรงคุณธรรมด้วย อำนาจรัฐอยู่ในมือของคนกลุ่มนี้โดยเด็ดขาด เพราะเป็นอำนาจที่มุ่งเพื่อบุคคลและปรับปรุงสังคม แต่จากข้อสมมติฐานของเขาที่ว่าสิ่งที่บุคคลเป็นอยู่นั้น เป็นผลมาจากสังคมเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น สังคมย่อมมีสิทธิเหนือบุคคลอย่างปฏิเสธไม่ได้ เพลโตเน้นสิทธิของสังคมเหนือบุคคลทำให้เขาละเลยเรื่องเสรีภาพ จุดอ่อนในปรัชญาการเมืองของเขาอยู่ที่เขาใส่ใจเรื่องสังคมเป็นส่วนรวม แต่ละเลยเสรีภาพของบุคคล

ปอปเปออร์โจมตีสังคมแบบที่เพลโตต้องการนี้ว่าเป็น "สังคมปิด" (Closed society) สังคมปิดคือสังคมที่มีจุดหมาย และวิถีทางไปสู่จุดหมายนั้นอย่างตายตัว เป็นสังคมที่คงที่ (Static) ปอปเปออร์เห็นว่ามันเป็นไปไม่ได้ที่จะมีสังคมแบบนี้ในโลก สังคมในอุดมคติของเพลโตมันใช้ไม่ได้ในแง่ปฏิบัติ ถ้าเราจะสร้างสังคมแบบนี้ขึ้นมาเท่ากับเราต้องการกลับไปสู่ธรรมชาติ กลับไปสู่สังคมดั้งเดิมแบบบรรพกาล คือ สังคมที่อยู่กันเป็นกลุ่ม หรือเผ่า มีหัวหน้าเผ่า ซึ่งได้รับการเลือกสรรแล้วว่าเป็นผู้ที่ฉลาดที่สุดให้เป็นผู้ปกครองคนในเผ่า

มีนักปรัชญาหลายคนที่ยพยายามวาดภาพสังคมที่สมบูรณ์เป็นสังคมในอุดมคติ ปอปเปอร์บอกว่า คนที่คิดแบบนี้คือพวกโรแมนติค (Romanticism) พวกเขาใฝ่ฝันจะสร้างสังคมในอนาคต ให้เป็นความสุขรคนดิน เป็นโลกใหม่ที่เต็มไปด้วยความสวยงามและความรัก ความคิดแบบนี้ มีพื้นฐานอยู่บนอารมณ์มากกว่าเหตุผล เฟลโตเองก็คงจะเห็นว่าอุดมรัฐของเขานั้น เป็นรัฐในอุดมคติจนเกินไป จริงอยู่รัฐที่สมบูรณ์แบบยอมนั้นดีที่สุดถ้าเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ แต่เมื่อมันเป็นไปได้ ก็ต้องพยายามให้มีรัฐที่ดีที่สุดในลำดับรองลงไป รัฐนี้จึงควรเจริญรอย ตามลักษณะของรัฐสมบูรณ์แบบใหม่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในรัฐที่สมบูรณ์นักปราชญ์เป็นผู้ปกครอง ในรัฐที่ดีที่สุดที่ปฏิบัติได้จริง ๆ กฎหมายปกครอง กฎหมายบางครั้งอาจจะเขลาและไร้ปัญญา แต่เมื่อกฎหมายในรัฐมาจากผู้มีปัญญาหรือเหตุผล กฎหมายนั้นย่อมสมเหตุสมผล แต่ในที่นี้ปอปเปอร์มุ่งโจมตีสังคมบิดในอุดมรัฐมากกว่าในนิติรัฐ (The Laws)

สังคมในอุดมรัฐที่ปอปเปอร์เรียกว่า "สังคมบิด" นั้น เปรียบได้กับสิ่งมีชีวิตในทฤษฎีทางชีววิทยา สิ่งมีชีวิตเช่นคนหรือสัตว์ประกอบขึ้นด้วยอวัยวะต่าง ๆ เช่น ศีรษะ แขน ขา เป็นต้น อวัยวะแต่ละอย่างต่างเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทั้งหมด มันมีชีวิตอยู่ได้ในฐานะที่มันเป็น ส่วนประกอบของสิ่งมีชีวิตนั้น คือ เป็นอยู่ในฐานะเป็นองค์ประกอบของส่วนรวม ถ้าแยกเอาอวัยวะอันใดอันหนึ่งออกมาหรือแยกอวัยวะทั้งหมดเป็นอิสระจากกันแล้ว เราจะเรียกมันว่าเป็นสิ่งมีชีวิตอยู่ไม่ได้ ชีวิตของมันสิ้นสุดลงทันทีที่แยกออกมาจากส่วนรวม ตามนัยอันนี้ ส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนย่อย เป็นผู้ให้ความหมายแก่ส่วนย่อย ส่วนรวมมันมีอะไรมากกว่าผลรวมของส่วนย่อย ศีรษะ แขน ขา ต่างก็เป็นอวัยวะแต่ละชิ้น เมื่อมารวมกันมันจะเกิดสิ่งใหม่คือสิ่งมีชีวิต และโดยที่อยู่ร่วมกันเป็นสิ่งมีชีวิตนี้เองมันจึงทำหน้าที่ของมันได้และประสานงานกับอวัยวะอื่น ๆ ซึ่งถ้าแยกออกมาแล้วการประสานงานหยุดชะงัก มันก็ทำหน้าที่ไม่ได้ ชีวิตก็สิ้นสุดลงดังกล่าว ในสังคมบิดก็เป็นเช่นเดียวกัน การถือว่าคุณคนเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ ใ้ได้รับประโยชน์จากรัฐซึ่งให้ศักดิ์ศรีและฐานะแก่บุคคลในฐานะเป็นมนุษย์ ก็คือการให้ความสำคัญแก่รัฐในฐานะที่เป็นส่วนรวมมากกว่าบุคคลซึ่งเป็นส่วนย่อย รัฐมิได้เป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น ถึงจะเป็นเครื่องมือก็เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์อย่างสูง รัฐเป็นประชาคม รัฐอาจมีกฎข้อบังคับ มีกฎหมายเพื่อจัดการกับประชาชนในรัฐ แต่ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยพันธะของประชาคมและสมาชิกภาพอย่างแน่นแฟ้นยิ่งกว่าด้วยกฎหมาย ในอุดมรัฐของเฟลโต บุคคล

จะบรรลุถึงคุณธรรมหรือความรู้ไม่ใดถ้าไม่มีรัฐ ความคิดแบบนี้เป็นทฤษฎีการเมืองแบบชีววิทยา ที่ถือว่า ส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนย่อย และถือว่าส่วนย่อยมีอยู่เพื่อส่วนรวม เมื่อเพลโตสร้างทฤษฎีการเมืองตามแบบทฤษฎีทางชีววิทยาตั้งกล่าวนี้นี้ ทฤษฎีการเมืองของเขา จึงออกมาในรูปที่ให้ความสำคัญแก่สถาบัน คือ รัฐมากกว่าปัจเจกบุคคล และถือว่าบุคคลมีอยู่เพื่อรับใช้รัฐ ในแง่หนึ่งรัฐอาจจะเป็นสถาบันที่บุคคลสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ของตน แต่รัฐก็ยังเป็นสถาบันธรรมชาติอีกด้วย รัฐจึงเป็นสิ่งที่มาก่อนบุคคล และก่อนสถาบันอื่นใดทั้งหมด เพราะวาตาอยู่ภายนอกรัฐแล้วคนยอมขาดความหมายของความเป็นคนที่สมบูรณ์ นี่คือ ทฤษฎีการเมืองที่เรียกว่า ทฤษฎีอินทรีย์ (Organic Theory) ในปรัชญาการเมืองของเพลโต ซึ่งปอปปเปอร์นำรูปแบบของสังคมนิกในทฤษฎีการเมืองมาเปรียบเทียบกับทฤษฎีอินทรีย์ไว้ดังต่อไปนี้

สังคมนิกนั้นนำมาเปรียบเทียบกับสิ่งมีชีวิตใดที่ดีที่สุด ที่เราเรียกกันว่าเป็นทฤษฎีการเมืองแบบชีววิทยาหรือทฤษฎีอินทรีย์นั้น ก็เพราะมันมีขอบเขตที่ประยุกต์สู่กันได้ สังคมนิกมีส่วนคล้ายฝูงสัตว์ หรือ เผ่าชน ในแง่ที่ต่างก็เป็นเสมือนหนึ่งหน่วยกึ่งมีชีวิต สมาชิกในหน่วยมีความสัมพันธ์กันภายในหน่วยกึ่งชีวิตนี้ เขา มีความผูกพันกันประจัญชาติพี่น้อง พักอาศัยอยู่ด้วยกัน มีส่วนร่วมในความอดสูหะด้วยกัน รวมในอันตราย ความเบิกบาน และความทุกข์ทรมานทุกอย่างด้วยกัน หน่วยกึ่งชีวิตนี้ยังเป็นกลุ่มที่มีตัวคนที่ประกอบด้วยปัจเจกบุคคลที่มีตัวตน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นไม่เพียงแค่มหาทาในสังคม เช่น การกระจายแรงงาน และการแลกเปลี่ยนสินค้ากันเท่านั้น แต่มีความสัมพันธ์กันคานร่างกายด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสัมผัส กลืน รสและการมองเห็น และแม้ว่าสังคมแบบนั้น อาจจะเป็นสังคมที่มีพื้นฐานอยู่บนระบบนาย-ทาส แต่การมีทาสก็ไม่ได้ออกให้ เกิดปัญหาชั้นพื้นฐานแตกต่างไปจากการฝึกสัตว์ให้เชื่อฟังแต่อย่างใด สรุปแล้ว ในแง่ต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้สังคมนั้นขาดลักษณะที่จะเอาทฤษฎีอินทรีย์ไปประยุกต์สู่สังคมเปิด มันเป็นไปไม่ได้¹.

¹ Ibid., P. 173.

ปอปเปอรเห็นว่าการนำทฤษฎีอินทรีย์มาใช้กับทฤษฎีการเมืองนั้นเป็นการเข้าใจผิด สังคมหนึ่งหากนำมาเปรียบกับสิ่งมีชีวิต จะพบว่า ในสิ่งมีชีวิตไม่เคยมีปรากฏการณ์ที่อวัยวะต่าง ๆ แยกหน้าที่กันหรือเก็งงอนกัน ข้าไม่เคยแยกหน้าที่ของศรีษะ อวัยวะทุกอย่างไม่เคยมีการสับเปลี่ยนหน้าที่กัน และ มันเป็นไปไม่ได้ด้วย แต่ในสังคม การสับเปลี่ยนหน้าที่กันมันเป็นไปได้ การต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจระหว่างชนชั้นมันปรากฏขึ้นได้เสมอ สังคมปิดนอกจากจะปิดกั้นการเปลี่ยนแปลงแล้วยังไม่ยอมรับว่าการเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นได้ เพลโตถือว่าคนทุกคนเกิดเป็นโดยธรรมชาติ คนบางคนเกิดมาสำหรับเป็นปราชญ์ บางคนเกิดมาสำหรับเป็นทาส เขาต้องทำหน้าที่ที่ธรรมชาติจัดสรรมาแล้วโดยไม่ได้แย่ง เช่นเดียวกับศรีษะต้องทำหน้าที่ของศรีษะ ขาคือต้องทำหน้าที่ของขา เท่านั้น เพลโตเชื่อว่าความสุขของคนแต่ละคนอยู่ที่การได้ทำหน้าที่ของตนที่ถูกกำหนดมาแล้วโดยธรรมชาติอย่างเต็มกำลังความสามารถ ปอปเปอรแย้งว่าถ้าความสุข ความพอใจของคนอยู่ที่การได้ทำตามหน้าที่ของตนโดยไม่ได้แย่งแล้ว การต่อสู้ระหว่างชนชั้นคงไม่เกิดขึ้น ที่การต่อสู้กันนั้นคงกล่าวเกิดขึ้นได้เพราะคนไม่เชื่อว่าตนถูกกำหนดให้เกิดเป็นโดยธรรมชาติ และการอยู่ในฐานะหน้าที่เช่นนั้นไม่ได้ให้ความสุขแก่เขา ทฤษฎีที่ใช้ในสังคมปิดเป็นเพียงการโฆษณาชวนเชื่อของคนบางกลุ่มที่ต้องการถอยหลังไปสู่ระบบเผ่าชน (Tribalism) และไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลงอีกต่อไป

ทำไมคนบางกลุ่มจึงไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลง และต้องการถอยหลังไปสู่ระบบเผ่าชน ปอปเปอรอธิบายว่าทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อทางอภิปรัชญาของเขา อย่างกรณีของเพลโต รากฐานทางอภิปรัชญา คือ ทฤษฎีของฝ่ายจิตนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงและการหยุดนิ่ง ทฤษฎีของจิตนิยมถือว่า "การเปลี่ยนแปลงเป็นความชั่วร้าย ส่วนการหยุดนิ่งที่เป็นความดี"¹ ทฤษฎีการเมืองที่มีรากฐานทางอภิปรัชญาแบบนี้จึงต้องพยายามขงักการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างในสังคม และพยายามให้สังคมอยู่ในสภาพ

¹ Ibid., P. 86.

หยุดนิ่งหรือคงที่ทุกวิถีทาง สำหรับเพลโตการเปลี่ยนแปลงในรัฐจะหยุดชงักได้ ถ้าเราให้รัฐลอกแบบจากรัฐต้นกำเนิด (Original State) ให้ได้เหมือนกันทุกประการ รัฐที่เป็นต้นกำเนิดนี้ก็คือรัฐในโลกของแบบ หรือ แบบของรัฐ (Form of the State) นั้นเอง มีคำถามเกิดขึ้นในตอนนี้ว่าการลอกแบบจากรัฐต้นกำเนิดและการชงักการเปลี่ยนแปลงของสังคมหรือการเมืองนั้นเป็นไปได้ได้อย่างไร คำตอบของเพลโตก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีธรรมชาตินิยม (Naturalism) คือ ต้องกลับไปสู่ธรรมชาติ (Back to nature) กลับไปสู่สังคมดั้งเดิมอันเป็นสังคมต้นกำเนิดของมนุษย์ เป็นสังคมแบบบรรพกาลที่มนุษย์อยู่กันอย่างสภาพธรรมชาติ ความเป็นอยู่คล้อยตามธรรมชาติมนุษย์ (Human nature) มากที่สุด นี่หมายความว่าเพลโตต้องการให้เรากลับไปสู่สังคมที่อยู่กันเป็นหมู่เป็นเผ่า ซึ่งหมู่หรือเผ่าชนนี้ก็เกิดขึ้นตามธรรมชาติ มีการปกครองตามธรรมชาติ คือ คนที่มีสติปัญญาฉลาดเฉลียว เป็นหัวหน้าปกครอง คนที่คอยปัญญาซึ่งเป็นชนหมู่มากของเผ่า

ปรัชญาธรรมชาตินิยมเป็นรากฐานที่สำคัญอีกอันหนึ่งของปรัชญาการเมืองของเพลโต แต่ปรัชญาธรรมชาตินิยมในทรรศนะของเพลโตมีความหมายเฉพาะว่าเป็นการกลับไปสู่สภาพธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์¹ ปอปปเปอร์เรียกสังคมที่มีทฤษฎีการเมืองแบบนี้ว่าเป็นสังคมปิด สังคมปิดในความหมายนี้คือ สังคมที่มีนโยบายปิดกั้นความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของสังคม ปอปปเปอร์เห็นว่า ถ้าเราพยายามชงักการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างในสังคม แล้วถอยหลังไปสู่สังคมตามธรรมชาติ ก็หมายความว่าเราพยายามถอยจากความ เป็นมนุษย์ไปสู่ความเป็นสัตว์ป่า ซึ่งมันเป็นไปได้ ความเจริญก้าวหน้าของความรู้ที่เราเคยมีมามันทำให้เราก้าวพ้นจากความเป็นสัตว์ การที่มนุษย์รู้จักใช้เหตุผล รู้จักใช้เสรีภาพ และมีความรับผิดชอบ มันทำให้มนุษย์รู้ว่าไม่มีสวรรค์บนดินสำหรับมนุษย์ ทางเลือกสำหรับมนุษย์มี 2 ทาง

¹ ในปรัชญาธรรมชาตินิยม คำว่า natural มีความหมายหลายทาง อาจจะหมายถึงถึงลักษณะที่เป็นอยู่โดยปราศจากการดัดแปลงของมนุษย์ ในความหมายนี้ตรงข้ามกับ artificial อีกความหมายหนึ่งคือ ลักษณะที่รู้จักได้ด้วยประสามสัมผัสตรงกับคำว่า empirical แต่สำหรับเพลโตมีความหมายเท่ากับคำว่า a priori คือ ลักษณะที่มีมาแต่ดั้งเดิม หรือ original ลักษณะที่เป็นต้นกำเนิด ตนเคา.

ทางหนึ่งคือปฏิเสธความรู้ของตัวเอง แล้วฝันที่จะไต่กลับไปเป็นสัตว์ป่าในสังคมปิด หรือว่าจะเลือกคงความเป็นมนุษย์ไว้โดยก้าวไปสู่ความเปลี่ยนแปลง ก้าวไปสู่โลกที่เราไม่รู้จัก ไปสู่ความไม่แน่นอน ความไม่ปลอดภัย แต่เต็มไปด้วยเหตุผลและเสรีภาพในสังคมเปิด (Open Society) ปอปเปอร์ก้าวข้ามความคิดที่ว่า

ไม่มีการถอยกลับไปสู่สังคมที่กลมกลืนกับธรรมชาติอีกแล้ว ถ้าเราถอยกลับแล้วเราก็ต้องไปจนสุดทางของมัน คือเราต้องกลับไปเป็นสัตว์ป่านั่นเอง ... แต่ถาเราต้องการคงความเป็นมนุษย์ไว้ ก็มีทางเดียวเท่านั้นคือ ทางที่ไปสู่สังคมเปิด เราต้องก้าวต่อไป ไปสู่ความไม่รู้ ความไม่แน่นอน ไม่ปลอดภัย โดยใช้เหตุผลที่เราอาจจะต้องวางแผนให้รอบคอบอย่างที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อความปลอดภัยและเสรีภาพของเราด้วย ¹

3.2 ลัทธิเบ็คเคอร์เรียมของเฮเกล

เฮเกลได้รับอิทธิพลจากเพลโตและอริสโตเติล (Aristotle) มาก ความคิดของเขาในคำนำปรัชญาการเมืองส่วนหนึ่งสืบทอดมาจากอริสโตเติล และอริสโตเติลสืบทอดความคิดจากเพลโตอีกทีหนึ่ง อริสโตเติลเห็นด้วยกับเพลโตที่ว่ารัฐเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคน รัฐเป็นประชาคมซึ่งทำให้ชีวิตดีขึ้นและสมบูรณ์กว่าที่ไม่มีรัฐ บุคคลอาจจะแสวงหาผลประโยชน์

¹ Ibid., pp. 200-201 : There is no return to a harmonious state of nature. If we turn back, then we must go the whole way - we must return to the beasts... But if we wish to remain human, then there is only one way, the way into the open society. We must go on into the unknown, the uncertain and insecure, using what reason we may have to plan as well as we can for both security and freedom. ลักษณะของสังคมเปิดในทรรศนะของปอปเปอร์กจะไต่กล่าวถึงเมื่อได้วิเคราะห์สังคมปิดทั้งของเพลโต เฮเกล และมาร์กซ์ แล้ว.

ทางด้านวัตถุได้จากรัฐ แต่ก็ไม่สำคัญเท่ากับคุณประโยชน์ทางด้านจิตใจ บุคคลย่อมแสวงหาสิ่งที่ดี สิ่งที่ยุติธรรม เพื่อความสมบูรณ์ทางด้านจิตใจ พื้นฐานความคิดของอริสโตเติลเป็นอย่างเดียวกับของเพลโต แต่อริสโตเติลต้องการรัฐที่ดีที่สุดที่ใช้ปฏิบัติได้ ไม่ใช่รัฐในอุดมคติ เขายอมรับว่ารัฐในอุดมคติเป็นรัฐที่ดีที่สุด แต่เมื่อมันใช้ไม่ได้ในแง่ปฏิบัติ เราไม่สามารถสร้างรัฐเช่นนั้นขึ้นมาได้ในโลกนี้ เราก็คงแก้ไขปรับปรุงรัฐที่เรามีอยู่ให้เป็นรัฐที่ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้

ดังที่กล่าวไว้ใน 3.1 ว่าทฤษฎีการเมืองของเพลโตมีพื้นฐานอยู่บนปรัชญาจิตนิยม และปรัชญาธรรมชาตินิยม อริสโตเติลก็เช่นเดียวกัน ปรัชญาของเขาส่วนใหญ่มีโต้แย้งเพลโต แต่จะช่วยให้ความคิดของเพลโตกระจ่างชัดขึ้น ในส่วนที่เพลโตกล่าวถึงทฤษฎีแบบสสารเป็นที่ปรากฏตัวของแบบ สิ่งต่าง ๆ มาจากสสารและแบบ แบบก็คือสิ่งเดียวกับสาเหตุแบบ ดังนั้น ในปรัชญาของเพลโตจึงมีสาเหตุอยู่ 2 อย่าง คือ สาเหตุสสารและสาเหตุแบบ และเนื่องจากแบบไม่มีหลักการเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวภายในตัวเอง ปรัชญาของเพลโตจึงไม่มีหลักการเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลง คงกล่าวอย่างคลุมเครือว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปเพื่อความดี อริสโตเติลอธิบายให้ชัดขึ้นว่า สาเหตุแบบนั้นมี 3 อย่าง คือ สาเหตุประสิทธิภาพ สาเหตุแบบ และสาเหตุสุดท้าย ทั้งหมคนี้รวมอยู่ในความคิดเรื่องแบบ สาเหตุแบบและสาเหตุสุดท้ายเป็นสิ่งเดียวกัน เพราะสาเหตุแบบเป็นแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และสาเหตุสุดท้ายเป็นการยอมรับแบบของสิ่งนั้นจริง ๆ จุดหมายของสิ่ง ๆ หนึ่งก็คือแบบของมันเอง สาเหตุแบบกับสาเหตุสุดท้ายจึงเป็นสิ่งเดียวกัน สาเหตุสุดท้ายเป็นสิ่งเดียวกับสาเหตุประสิทธิภาพควย เพราะสาเหตุประสิทธิภาพเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลง สาเหตุสุดท้ายก็เป็นจุดจบของการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น สำหรับอริสโตเติล สิ่งที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงก็คือ การที่สิ่ง ๆ หนึ่งมุ่งสู่จุดหมาย การมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ ก็เพราะต้องการเข้าสู่จุดหมาย สาเหตุประสิทธิภาพจึงเป็นอันเดียวกับสาเหตุสุดท้าย

จากความคิดของอริสโตเติลเรื่องสาเหตุ 4 ชนิด¹ ทำให้สรุปความคิดของเขาได้ว่าแบบเป็นจุดเริ่มต้นและจุดจบของทุกสิ่ง เมื่อเขายอมรับเรื่องของสาเหตุสุดท้ายอันเป็น

¹ คือสาเหตุวัตถุ สาเหตุประสิทธิภาพ สาเหตุแบบ และสาเหตุสุดท้าย.

จุดจบเขาจึงยอมรับเรื่องการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของเขาเป็นสิ่งที่เพลโต
 ไม่ได้พูดถึง การเปลี่ยนแปลงสำหรับอริสโตเติลเป็นการเปลี่ยนภาวะจากภาวะแฝง
 (Potentiality) ไปเป็นภาวะจริง (Actualization) จากสสารไปเป็นแบบ
 เพราะสสารโดยตัวเองไม่ได้เป็นอะไร เป็นเพียงความสามารถที่ยังไม่ได้เป็นอะไร ส่วน
 แบบเป็นภาวะจริง เป็นภาวะอันสมบูรณ์แล้ว สสารจึงเป็นภาวะแฝงที่ต้องเปลี่ยนแปลง
 ไปเป็นจริง แบบเป็นสิ่งที่สูงกว่าสสาร สสารคือสิ่งที่กลายเป็นแบบ ดังนั้น ตามลำดับ
 ของเวลาสสารจึงมาก่อนแบบ แต่ตามลำดับของความคิด แบบมาก่อนสสาร เพราะจุดจบ
 ของการเปลี่ยนแปลงมันมีอยู่ในสสารแล้วอย่างเป็นความคิด ขบวนการของโลกเป็นการที่
 สสารเปลี่ยนแปลงไปสู่แบบที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ แต่ในทรรศนะของอริสโตเติล แบบและสสาร
 ต่างก็เป็นนามธรรม ไม่มีอยู่จริง เพราะสสารและแบบอยู่แยกจากกันไม่ได้ ดังนั้น สิ่งต่าง ๆ
 ที่มีอยู่จึงเป็นสิ่งที่อยู่ระหว่างสสารกับแบบ ระหว่างระดับต่ำสุดกับระดับสูงสุด จักรวาล
 เป็นสิ่งที่แสดงถึงขบวนการจัดชั้น การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากความพยายามเปลี่ยนจาก
 สิ่งต่ำไปสู่สิ่งที่สูงกว่าด้วยพลังดึงดูดของจุดจบ อริสโตเติลเรียกแบบสมบูรณ์อันเป็นจุดจบ
 หรือจุดสุกของของระดับนี้ว่า พระเจ้า

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของอริสโตเติลนี้คือ ทฤษฎีวิวัฒนาการ เฮเกลนำเอา
 ความคิดในทฤษฎีวิวัฒนาการของอริสโตเติลไปพัฒนาในทฤษฎีวิวัฒนาการของตน สำหรับ
 เฮเกล การศึกษาทฤษฎีวิวัฒนาการ คือ การศึกษาประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ไม่ใช่
 ตอนต่าง ๆ ของเหตุการณ์ตามกาลเวลาที่บังเอิญเกิดขึ้นไม่เกี่ยวข้องกัน แต่เป็นแบบแผน
 ของ "ความคิด" (Idea) มีจุดหมายและเข้าใจได้ โลกมีจุดหมายที่ต้องเคลื่อนไปสู่อยู่
 เสมอ จุดหมายนี้ได้ออกกำหนดขึ้นก่อนแล้วโดย "ความคิด" ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องของ
 การแผ่อกหรือการขยายตัวของ "ความคิด" การแผ่อกของความคิดเป็นผลเกิดจากการ
 กระทำของกฎการขัดแย้ง (Dialectic)

กฎการขัดแย้งเป็นสิ่งสำคัญในปรัชญาจิตนิยมของเฮเกล ในทรรศนะของเฮเกล
 การแผ่ขยายของความคิดเป็นการสร้างโลก โลกเป็นผลรวมของความแตกต่างนานับ
 ประการ ความแตกต่างเหล่านี้ถูกจัดให้เป็นระบบระเบียบ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่จะไม่มีข้อ

ขัดแย้ง เฮเกิลเชื่อว่าความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่มีอยู่ในทุกสิ่งทุกอย่าง และ ความขัดแย้งนี้เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสูง เพราะเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดความก้าวหน้าในแนว ความคิดและปัญญา อันจะนำไปสู่ความเป็นจริง ณ เวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์โลก "ความคิด" แสดงออกโดย ภาวะเป็นอยู่ (Thesis) หนึ่ง ซึ่งเป็นการแสดงออกอันไม่สมบูรณ์ ของภาวะรวมของความจริงชั้นปลายที่ความคิดกำลังเคลื่อนไปหา ภาวะนั้นจะยังให้เกิด ความคิดแย้งกันอีกความคิดหนึ่ง หรือ ภาวะแย้ง (Antithesis) ภาวะทั้งสองอาจคงอยู่ ควบคู่กันชั่วระยะหนึ่ง แต่เพราะเหตุที่ภาวะเหล่านี้มีความสัมพันธ์ขัดแย้งต่อกัน ความตึง เครียดก็จะเกิดขึ้นนำไปสู่การขัดแย้งระหว่างภาวะทั้งสอง ในการขัดแย้งนี้ ทั้งภาวะที่เป็น อยู่และภาวะแย้ง จะไม่ถูกทำลายหมดไป แต่ก็จะไม่ปรากฏอยู่อย่างครบถ้วน ผลของการ ขัดแย้งนี้ทั้งสองความคิดจะผสานกัน เป็นส่วนที่สมบูรณ์ และสูงกว่าภาวะเดิมทั้งสอง การทำ ลายส่วนที่ไม่สมบูรณ์ออกไป การรวมตัวของส่วนที่สูงกว่าของทั้งสองภาวะจะก่อให้เกิดภาวะ ผสาน (Synthesis) ซึ่งเป็นภาวะที่ค้ำขึ้น ภาวะผสานจะเป็นภาวะที่เป็นอยู่ใหม่ ซึ่งใน อนาคตจะเกิดภาวะขัดแย้งใหม่ แล้ววงจรก็จะเริ่มใหม่ต่อไปอีก แต่ละวงจรจะก่อให้เกิด ลำดับขั้นที่สูงขึ้น เป็นความก้าวหน้าทางประวัติศาสตร์ แต่ละภาวะผสานเป็นการเคลื่อนไปสู่ จุดหมายของความคิด

เฮเกิลกล่าวว่า ความก้าวหน้าของ "ความคิด" ในทางประวัติศาสตร์มีรัฐเป็น ผู้นำไป รัฐเป็นเครื่องแสดงออกทางวัตถุของความคิดต่าง ๆ แต่ละรัฐหรือชาติในประวัติ ศาสตร์ ต่างนำความคิดให้ก้าวหน้าไปในเวลาหนึ่ง การสืบทอดแต่ละขั้นของรัฐต่าง ๆ มี ส่วนช่วยเสริมสร้างการขยายตัวและความก้าวหน้าของความคิด หน้าที่ของรัฐ คือ นำ "ความคิด" ให้ก้าวหน้าไปในประวัติศาสตร์ รัฐทำหน้าที่ได้ดีที่สุดเมื่อเขาทำสงครามหรือ การปฏิวัติ ทรรศนะนี้เกิดจากความเชื่อของเฮเกิลที่ว่าความก้าวหน้าเป็นผลจากการขัดแย้ง สงครามและการปฏิวัติเป็นรูปที่เด่นชัดของการขัดแย้งกันของความคิด สงครามเป็นขั้นใน ประวัติศาสตร์ของรัฐ เมื่อเกิดมีภาวะผสานที่ใหม่และสูงกว่าขึ้นมา ก็นับว่ารัฐใดมีส่วนเสริม ต่อความก้าวหน้าของ "ความคิด" ในประวัติศาสตร์แล้ว และต่อจากนั้นภาวะหยุดนิ่งจะตาม มา เป็นระยะของความสงบเงียบ แล้วภาวะขัดแย้งใหม่จะเกิดขึ้น รัฐหรือชาติใหม่จะขึ้น

แทนที่รัฐเก่า ในฐานะเป็นผู้นำ "ความคิด" ก้าวไปแล้ววงจรถึงจะเวียนซ้ำอีก ชาติเก่าอาจจะคงทนชยาก แต่ความทุกข์ยากนี้มีค่าต่อความก้าวหน้า โลกโดยส่วนรวมจะได้รับผลดี โลกเป็นหนี้ต่อชาติเก่า ๆ ที่เสื่อมไป ชาติเหล่านั้นได้ทำหน้าที่ของตนแล้ว และส่วนที่ดีในชาติของตนก็ได้รวมอยู่ในชาติใหม่ซึ่งได้นำ "ความคิด" ให้ก้าวหน้าต่อไป

ความก้าวหน้าของ "ความคิด" เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ มันเป็นเสมือนขบวนการที่ถูกพระเจ้าหรือจิตโลกกำหนดมาแล้ว ความขัดแย้งที่อยู่ในกระบวนการของความก้าวหน้า ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ รัฐเป็นการแสดงออกของความก้าวหน้า ความขัดแย้งของรัฐก็คือสงคราม สงครามอาจก่อให้เกิดทุกข์เข็ญแก่คนในรัฐ แต่สำหรับเฮเกลคนไม่ได้เกิดมาเพื่อแสวงหาความสุข จุดหมายของคนคือการบรรลุถึงเสรีภาพ ความหมายของเสรีภาพในทรรศนะของเฮเกลไม่ใช่เสรีภาพจากรัฐ แต่เป็นเรื่องของการเข้าใจและยอมรับความคิด เสรีภาพอาจบรรลุถึงได้ก็โดยอาศัยการเข้าใจกระบวนการของความขัดแย้ง และเข้าใจว่ารัฐเป็นสื่อทางวัตถุให้ "ความคิด" ก้าวหน้า เมื่อรัฐจำเป็นต้องเป็นสื่อนำความคิดให้ก้าวไป ความสัมพันธ์ของบุคคลกับรัฐจึงเป็นไปในรูปที่บุคคลเป็นสื่ออันหนึ่งเพื่อให้รัฐได้สนองความต้องการของจิตโลก เสรีภาพไม่ใช่การพ้นจากรัฐ แต่เป็นการขึ้นต่อรัฐ เมื่อคนเรายอมรับ และยอมรับตนเองภายใต้รัฐและสถาบันของรัฐแล้วคนก็จะเป็นเสรี

ปอปปเปอร์วิเคราะห์ความคิดของเฮเกลว่า เฮเกลได้รับอิทธิพลจากเพลโต โดยผ่านทางอริสโตเติล ข้อโต้แย้งที่ปอปปเปอร์แย้งเพลโตส่วนใหญ่จึงนำมาใช้แย้งเฮเกลได้ ด้วย ข้อโต้แย้งประเด็นอื่น ๆ ก็ได้แก่เรื่องกระบวนการของความขัดแย้ง (Dialectic) ที่เฮเกลได้ความคิดจากเฮราคลิตุส (Heraclitus)¹ และอริสโตเติล ความคิดพื้นฐาน

¹ Heraclitus of Ephesus (544-483 B.C.) เป็นนักปรัชญากรีกคนแรก ที่เสนอความคิดว่า ทุก ๆ สิ่งในธรรมชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สสารและคุณสมบัติของสสารเปลี่ยนแปลงไปในทางตรงข้ามเสมอ ความคิดนี้เป็นต้นเค้าของทฤษฎีความเปลี่ยนแปลงและทฤษฎีความขัดแย้งของนักปรัชญาในยุคต่อ ๆ มา.

ของกฎการขัดแย้ง คือ การขัดแย้งก่อให้เกิดความกำหนัด และเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ พอปเปอร์เห็นว่า ถ้ามาดูความกำหนัดทางวิทยาศาสตร์ ความขัดแย้งอาจก่อให้เกิดความคิดที่บางครั้งนำไปสู่ความกำหนัดจริง แต่ส่วนใหญ่แล้ววิทยาศาสตร์ถือเป็นหน้าที่ที่ตองขจัดความขัดแย้งในทงหนทงแห่งที่คนพบ นีก็หมายความว่า ความกำหนัดทางวิทยาศาสตร์ตั้งอยู่บนความคิดพื้นฐานว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ยอมให้ไม่ได้ และยังสามารหลีกเลียงได้ควย ดังนั้น เมื่อพบความขัดแย้งเข้า ณ ที่ใด นักวิทยาศาสตร์จะพยายามขจัดมันทันที และถ้าหากความขัดแย้งเป็นที่ยอมรับ วิทยาศาสตร์ทั้งหมดก็ต้องพังทลายลงทันที แต่สำหรับเฮเกลความขัดแย้งเป็นที่ยอมรับเพราะมันเลียงไม่ได้ และยิ่งกว่านั้นเฮเกลยังถือว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาอีกควย ทฤษฎีของเฮเกลจึงเท่ากับทำลายทฤษฎีอื่น ๆ ทั้งหมดและทำลายความกำหนัดที่เคยมีมาและจะมีต่อไปในวิทยาศาสตร์ทั้งหมด ทั้งนี้ เพราะถ้าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เลียงไม่ได้และน่าปรารถนา ก็ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะตองไปกำจัดมัน และนี่คือจุดจบของความกำหนัดทงมวล

จากกระบวนการของความขัดแย้ง จะนำไปสู่ผลสรุปที่เป็นภาวะณสถาน นี้คือ ปรัชญาแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Philosophy of Identity) กระบวนการขัดแย้งเป็นกระบวนการที่มีเหตุผล มันพาไปสู่ความจริง ความเชื่อต่าง ๆ ที่ขัดแย้งกันมันพาไปสู่ความรู้อันเป็นความจริงกายตัว (Objective truth of knowledge) และในที่สุดความขัดแย้งมันจะกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความเป็นจริง เพราะความขัดแย้งมันเป็นเพียงปากฎการณ์ของความเป็นจริงเท่านั้น ในแง่นี้ ถ้านำมาพิจารณาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก็ใช้ไม่ได้อีก เพราะวิทยาศาสตร์แยกระหว่างวิธีแสวงหาความจริงกับความจริงอันเป็นจุดหมายออกจากกัน ดังนั้น ถ้าใช้กฎแห่งความขัดแย้งและปรัชญาแห่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเฮเกล วิทยาศาสตร์ก็ต้องเป็นไปไม่ได้ พอปเปอร์กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

...สิ่งที่ตรงข้ามกันซึ่งเฮเกลเรียกว่า "อศันย" ไคแก่ ความเชื่อ และ "ปรณย" ไคแก่ ความจริง จะถูกพาไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของสิ่งตรงข้ามกันนี้ใช่อธิบายความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไคควย "ความคิด [จิต] เป็นจุดรวมของสิ่งที่เป็นอศันยและสิ่งที่เป็นปรณย...

ข้อสมมติฐานทางวิทยาศาสตร์ที่แบ่งแยกระหว่างตัวมันเองกับความ เป็นจริง
จึงถูกยกเลิกโดยสิ้นเชิง" ¹

ปอปปเปอร์วิเคราะห์ลักษณะการใช้อำนาจในทฤษฎีการเมืองของเฮเกลว่าเป็นแบบ
เบ็คเคอร์เนียม ความคิดในเรื่องการใช้อำนาจของเฮเกลเป็นอย่างเดียวกับของเพลโต
คือ มวลชนส่วนใหญ่ถูกรอบงำด้วยชนชั้นที่สูงกว่า และอำนาจรัฐควรอยู่ในมือของผู้นอก
จากนั้น เฮเกลยังยอมรับทฤษฎีอินทรีย์เช่นเดียวกับเพลโตและอริสโตเติล บุคคลจึงต้องถือ
ว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยรวมอันมีชีวิตร่วมกับองค์กรทั้งหลาย และได้รับการส่งเสริม
ให้เกิดสำนึกว่าตนเป็นส่วนประกอบของรัฐ มีความสำคัญก็แต่ในฐานะราษฎรเท่านั้น ความ
เป็นอยู่ของเขามีความหมายก็เฉพาะแต่ในความสัมพันธ์ต่อรัฐ การให้บุคคลอยู่ภายใต้อำนาจ
รัฐนี้ เฮเกลเทียบอำนาจเท่ากับหลักศีลธรรมด้วย ถ้าหากรัฐเป็นตัวแทนของเจตนจำนงของ
พระเจ้าแล้ว การบังคับตามเจตนจำนงนั้นก็ย่อมถูกต้องด้วยศีลธรรมอย่างแน่นอน บุคคล
ย่อมไม่มีสิทธิโต้แย้งรัฐ เพราะเท่ากับเป็นการโต้แย้งการกระทำของพระเจ้าเอง ดังนั้น
สำหรับเฮเกล "อำนาจคือธรรม" (Might is right) ปอปปเปอร์วิเคราะห์ความคิด
ตอนนี้ว่า เฮเกลได้ความคิดจากเพลโต เรื่อง แบบหรือความคิดว่า ความคิดเท่านั้นที่จริง
สสารในโลกแห่งความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งไม่จริง เฮเกลประยุกต์ความคิดอันนี้ขึ้นมาโดย
เอาความคิดไปเป็นอันเดียวกับความจริง แล้วก็ประยุกต์ความคิดของคานท์ (Kant) ²
ที่พูดถึงความคิด ในแง่ของความคิดในจิตมนุษย์ เฮเกลจึงสรุปว่าความคิดคืออะไรบางอย่าง
ที่เป็นจิต เป็นวิญญาณ หรือเป็นเหตุผล เขาถือว่าความคิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเหตุผล
และสรุปอีกว่า สิ่งที่เป็นจริงกับเหตุผลเป็นอันเดียวกัน ดังนั้น เฮเกลจึงกล่าวว่าทุกสิ่งทุก

¹ Karl Popper, The Open Society and Its Enemies (London, 1966) Vol. II, PP. 41-42.

² Immanuel Kant (1724-1804) นักปรัชญาชาวเยอรมัน เป็นผู้คิดค้นปรัชญา
ที่เรียกว่า German classical idealism.

อย่างที่มีเหตุผลต้องเป็นจริง และทุกสิ่งที่เป็นจริงต้องมีเหตุผล นั่นคือ พัฒนาการของการ
ถือว่า ความเป็นจริงเป็นอันเดียวกับตัวเหตุผล และในเมื่อการมีอยู่ของสรรพสิ่งไม่มีอะไร
สูงส่งไปกว่าการพัฒนาเหตุผลและความคิด สิ่งที่มีอยู่โดยจำเป็นจึงเป็นสิ่งที่มีความหมายและเป็น
สิ่งที่ดีด้วย จากความคิดนี้เมื่อนำมาใช้กับรัฐ รัฐเป็นสิ่งที่มีความหมายโดยจำเป็นในฐานะเป็นเครื่อง
มีที่ยังความก้าวหน้าให้แก่ความคิด รัฐจึงเป็นสิ่งที่มีความหมายและเป็นสิ่งที่ดี อำนาจรัฐจึง
เป็นอำนาจที่มีความหมายและเป็นธรรม รัฐที่เป็นหน่วยรวม เป็นสิ่งที่จริงกว่าบุคคลที่เป็นหน่วย
ย่อย บุคคลจึงต้องอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ และดำรงชีวิตอยู่เพื่อรับใช้รัฐ

ปอปเปอรากล่าวว่า ทรราชระบอบเช่นนี้จำเป็นต่อการพัฒนาชาติ ซึ่งเฮเกลต้องการ
การอย่างยิ่งสำหรับชาติเยอรมัน เฮเกลสนับสนุนลัทธิชาตินิยมอย่างเห็นได้ชัด ความ
สัมพันธ์ของบุคคลและรัฐตามนี้ก็จะดำรงไว้ซึ่งเอกภาพของรัฐ เฮเกลต้องการเอกภาพ
ของชาติเยอรมัน และ ต้องการให้ทุกคนในชาติมุ่งถึงผลประโยชน์และความก้าวหน้าของ
ชาติโดยส่วนรวม ปรัชญาของเฮเกลมีส่วนส่งเสริมการเกิดขึ้นของลัทธิเบ็คเคอร์เรียมสมัย
ใหม่ ซึ่งได้แก่ลัทธิฟาสซิสต์ (Fascism) และ ลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism) ใน
เวลาต่อมา ข้อสมมติฐานของเฮเกลที่ว่าไม่มีอำนาจใดสูงกว่าชาติรัฐก็ความคิดหลักของ
ฟาสซิสต์ และการที่เฮเกลอธิบายเรื่องกฎการขัดแย้งว่า การแก้ปัญหาโดยสันติเป็นไปได้
ไม่ได้ และไม่พึงปรารถนาด้วย สงครามจึงเป็นสิ่งที่เชิดชูมากกว่าทำลาย ความคิดอันนี้กลาย
มาเป็นความคิดหลักของลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะได้อภิปรายกันต่อไป

ทฤษฎีการเมืองของเฮเกลอาจเรียกได้ว่าเป็นลัทธิอำนาจนิยม (Authorita-
rianism) คือ ให้อำนาจรัฐเป็นอำนาจเด็ดขาด ในส่วนนี้เฮเกลคล้ายเพลโต แต่ส่วน
ที่ต่างกันคือ เฮเกลยอมรับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง อำนาจรัฐเป็นอำนาจเด็ดขาดในแง่ที่
ล้มล้างไม่ได้ แต่อำนาจรัฐอาจเปลี่ยนแปลงได้ การเปลี่ยนแปลงอำนาจรัฐเกิดขึ้นเมื่อ
มีสงคราม อำนาจรัฐที่เด็ดขาดในรัฐเดิมจะเปลี่ยนไปเป็นอำนาจเด็ดขาดในรัฐใหม่ที่
สมบูรณ์กว่า จากจุดนี้แสดงว่าเฮเกลสนับสนุนทั้งสิ่งที่เป็นอย่างอยู่และการเปลี่ยนแปลงด้วยหลัก
การอันเดียวกัน คือ หลักของความขัดแย้ง รัฐหรือสังคมเป็นทั้งสังคมที่ตายตัว (Static)
และสังคมที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง (Dynamic) ปอปเปอไร้ได้วิจารณ์สังคมตายตัวของ

เพลโตว่าเป็นสังคมปิด (Closed society) สำหรับเฮเกลแม้ว่าจะมีส่วนของสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ แต่ในทรรศนะของปอปปเปอร์ก็ยังเป็นสังคมปิดอยู่นั่นเอง ทั้งนี้ เพราะการเปลี่ยนแปลงของสังคมเช่นนี้อยู่ภายใต้โครงสร้างที่แน่นอน และมีจุดหมายที่ต้องก้าวไปหา โลกถูกกำหนดชตากรรมมาแล้ว การเปลี่ยนแปลงจึงอยู่ภายใต้ชตากรรมที่ถูกกำหนดไว้ ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงอย่างอิสระ เราจึงทำนายอนาคตของโลกได้โดยการศึกษาจากประวัติศาสตร์ ทั้งหมดนี้คือลักษณะของสังคมปิด ถึงแม้ว่าเฮเกลจะกล่าวว่จุดหมายของคน คือ เสรีภาพ แต่จากคำจำกัดความของเสรีภาพในทรรศนะของเฮเกล ทำให้เห็นชัดว่า มิใช่เสรีภาพในความหมายของเสรีประชาธิปไตย ทั้งการยอมรับทฤษฎีอินทรีย์ทำให้ความคิดในเรื่องเสรีภาพแบบเสรีประชาธิปไตยเป็นไปได้ ในที่สุดรัฐหรือสังคมตามทฤษฎีการเมืองของเพลโต อริสโตเติล และเฮเกล เป็นสังคมปิดทั้งสิ้น

3.3 ลักษณะวิสัยทัศน์ของมาร์กซ์ (และเฮเกลส์)

มาร์กซ์ได้รับอิทธิพลจากเฮเกลในค่านปรัชญาประวัติศาสตร์ เฮเกลได้คิดค้นหลักปรัชญาประวัติศาสตร์ โดยมองความก้าวหน้าของประวัติศาสตร์โลกด้วยกฎแห่งการขัดแย้ง ความก้าวหน้าขึ้นอยู่กับการขัดแย้งของความคิดจากภาวะเป็นอยู่ และภาวะแย้งแล้วพาไปสู่ภาวะฉสาน ภาวะฉสานจะเป็นความก้าวหน้าแต่ละชั้นของประวัติศาสตร์โลก เฮเกลแปลกฎการขัดแย้งในแง่จิตนิยม เพราะสำหรับเฮเกลความเป็นจริงมีเพียงอย่างเดียว คือ ความคิด หรือ จิต ดังนั้น การแสดงออกในทางวัตถุของการขัดแย้งของความคิดที่ปรากฏในชาติรัฐต่าง ๆ จึงเป็นเพียงภาพสะท้อนของความคิดหรือจิตไม่ใช่วัตถุ ความก้าวหน้าของความคิด คือ ยุคสมัยต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องกันมาโดยลำดับและประวัติศาสตร์ของยุคสมัยเหล่านั้นก็ขึ้นอยู่กับกฎการขัดแย้งดังกล่าว มาร์กซ์นำเอากฎการขัดแย้งของเฮเกลมาใช้ เขายอมรับในข้อที่ว่าความก้าวหน้าเป็นผลจากการขัดแย้ง แต่เขาไม่เห็นด้วยที่ว่าความขัดแย้งเป็นความก้าวหน้าของความคิดและพลังทางวัตถุเป็นเพียงภาพสะท้อนของความคิด เขากลับทรรศนะของเฮเกลเสียใหม่ว่า ความขัดแย้งเป็นพลังทางวัตถุ ความ

คิดเป็นเพียงภาพสะท้อนของภาวะแวดล้อมทางวัตถุที่คนดำรงชีวิตอยู่ มาร์กซและเอนเงิลส์¹ เห็นว่ากฎการขัดกันของเฮเกลเป็นเพียงหลักการเกี่ยวกับความคิดทางปรัชญาเท่านั้น และถึงแม้เฮเกลจะใช้กฎการขัดกันศึกษาความเป็นไปของประวัติศาสตร์ การศึกษาในแง่นี้ก็ไม่ใช่การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมมนุษย์ที่แท้จริง ทั้งมาร์กซและเอนเงิลส์พยายามลบล้างแนวความคิดของเฮเกล และพยายามหาทางอธิบายถึงสิ่งที่อยู่เบื้องหลังหรือปัจจัยที่เป็นเครื่องกำหนดความเปลี่ยนแปลง หรือ มีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการของมนุษย์

สำหรับมาร์กซและเอนเงิลส์ สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้แก่วัตถุ สภาพทางวัตถุเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตและระบบสังคม วิถีชีวิตและระบบสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามพื้นฐานทางวัตถุ วัตถุจึงเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งแต่เพียงประการเดียว เขาอธิบายว่า เมื่อมนุษย์ทำการผลิตโดยอาศัยปัจจัยในการผลิต (Means of Production) สิ่งที่เกิดตามมา คือ ความสัมพันธ์ในการผลิตของสังคม (Social Relations of Production) ความสัมพันธ์ในการผลิตนี้เป็นสิ่งที่กำหนดพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (Economic Base) และพื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่กำหนดสถานะทางสังคม การเมือง และจิตใจ ซึ่งรวมเรียกว่าโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) มาร์กซกล่าวไว้ในบทนำของหนังสือเรื่อง ข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่าด้วยเศรษฐกิจการเมือง ของเขาว่า

...ในการผลิตทางสังคมซึ่งคนดำเนินอยู่ คนใดเข้ามามีความสัมพันธ์ที่แน่ชัดอันจะขาดเสียมิได้ และเป็นอิสระจากเจตน์จำนงของคน ความสัมพันธ์ของการผลิตเหล่านี้เป็นไปตามขั้นตอนที่แน่ชัดของพัฒนาการแห่งกำลัง

¹ Friedrich Engels เป็นเพื่อนร่วมงานของมาร์กซ ทั้งสองเขียนหนังสือร่วมกันหลายเล่ม เอนเงิลส์เป็นผู้รวบรวมจัดพิมพ์ Capital เล่ม 2 และ 3 ของมาร์กซ และเขียนหนังสือให้พรรคนะตอคคลองกับหลักการของมาร์กซ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงมาร์กซิสม์ (Marxism) จึงหมายถึงแนวคิดหรืออุดมการณ์ของมาร์กซและเอนเงิลส์ด้วย.

ทางวัตถุของการผลิต ผลลัพธ์ของความสัมพันธ์ของการผลิตเหล่านี้ประกอบเป็นโครงสร้างเศรษฐกิจของสังคม คือ เป็นพื้นฐานที่แท้จริงซึ่งก่อให้เกิดโครงสร้างส่วนบนทางกฎหมายและการเมือง ซึ่งกำหนดรูปของจิตสำนึกทางสังคมที่แนบชิด แบบวิธีของการผลิตในทางวัตถุเป็นเครื่องกำหนดลักษณะทั่วไปของความเป็นไปแห่งชีวิตในทางสังคม การเมืองและจิตใจ มันไม่ใช่จิตสำนึกของคนที่กำหนดความเป็นอยู่ของเขา แต่ตรงข้าม ความเป็นอยู่ทางสังคมของคนกำหนดจิตสำนึกของเขา...¹

มาร์กซ์ใช้หลักวัตถุนิยม (Materialism) อธิบายวิวัฒนาการของระบบสังคม ซึ่งมีสภาวะทางเศรษฐกิจหรือพื้นฐานทางวัตถุที่แตกต่างกันออกเป็น 5 ระบบด้วยกัน คือ 1) สังคมดั้งเดิม (Primitive Society) 2) สังคมทาส (Slavery) 3) สังคมศักดินา (Feudalism) 4) สังคมนายทุน (Capitalism) 5) ระบบสังคมนิยม (Socialism) จากการพิจารณาสภาพสังคมในลักษณะนี้ ทำให้มาร์กซ์กำหนดหลักการที่สำคัญขึ้น 2 ประการ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกันและเป็นหัวใจของลัทธิมาร์กซ์คือ Dialectical Materialism และ Historical Materialism Dialectical Materialism ได้แก่ หลักการพิจารณาความเปลี่ยนแปลงในแง่ของวัตถุ ส่วน Historical Materialism คือ การนำหลักการดังกล่าวมาใช้กับความ เป็นมาของสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์

สำหรับวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ มาร์กซ์เห็นว่า สังคมมีกำเนิดมาจากมนุษย์ มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ในแง่ที่ มนุษย์เป็นผู้ผลิตปัจจัยในการยังชีพ โดยการผลิตขึ้นอยู่กับปัจจัยที่มีอยู่ตามธรรมชาติ มนุษย์จะผลิตปัจจัยอย่างไรและปัจจัยนั้นคืออะไร เป็นกิจกรรมที่แสดงออกหรือสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะความเป็นอยู่ของมนุษย์ และสภาวะความ

¹ Karl Marx, A Contribution to the Critique of Political Economy 2d. (Chicago, 1904) P. 11.

เป็นอยู่ของมนุษย์ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นฐานของวัตถุ ซึ่งเป็นสิ่งกำหนดผลผลิตของมนุษย์นั่นเอง เมื่อมีการผลิตก็ต้องมีการแบ่งงานกันทำ การแบ่งงานกันทำมีผลให้มีการแยกแรงงานอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ออกจากแรงงานทางเกษตรกรรม ดังนั้น จึงเท่ากับเป็นการแบ่งแยกตัวเมืองออกจากชนบท ในขณะที่เดียวกันก็มีการแบ่งแรงงานแยกย่อยไปในแต่ละสาขาค่วย เมื่อมีการแบ่งแรงงานเช่นนี้ ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ก็ต้องเกิดขึ้นเป็นธรรมดา

วิวัฒนาการของการแบ่งงานกันทำในแต่ละขั้นตอนเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนี้ คือ ความขัดแย้งระหว่างนายทุนผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตฝ่ายหนึ่ง และชนชั้นกรรมาชีพผู้ขายแรงงานให้แก่ฝ่ายอื่นอีกฝ่ายหนึ่ง หรือหากจะกล่าวในแง่ทฤษฎีการขัดแย้งในสังคมนายทุน นายทุนและพวกกรรมาชีพมีส่วนเกี่ยวพันและขัดแย้งกัน การพัฒนาของชนชั้นทั้งสองนี้ไม่อาจดำเนินต่อไปได้หากขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง นั่นคือ พวกนายทุนอยู่ไม่ได้ หากไม่แสวงหาประโยชน์จากแรงงานของชนชั้นกรรมาชีพ และชนชั้นกรรมาชีพก็จะคงฐานะอยู่ไม่ได้ หากไม่ขายแรงงานให้แก่พวกนายทุน

ในระบบสังคมแต่ละระบบ มนุษย์ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมพยายามรักษาผลประโยชน์ที่ตนเชื่อว่า เป็นผลประโยชน์ของชนชั้นของตน ดังนั้น ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้น อันเป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้น ความขัดแย้งนี้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจหรือระบบการผลิตทำให้เกิดเป็นเช่นนั้น ความขัดแย้งซึ่งทวีความรุนแรงเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้น (Class Struggle) จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบสังคม และก่อให้เกิดระบบสังคมขึ้นใหม่ในที่สุด ในการศึกษาสังคมมนุษย์ระบบต่าง ๆ มาร์กซ์ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อการศึกษาระบบนายทุน และจากการศึกษาวิเคราะห์ระบบนายทุนนี้เองทำให้มาร์กซ์สร้างทฤษฎีทางเศรษฐกิจขึ้น และจากการมองเห็นความชั่วร้ายของระบบนายทุน เขาจึงต้องการล้มเลิกระบบนี้เสีย โดยให้สังคมคอมมิวนิสต์เกิดขึ้นแทนที่

การต่อสู้ระหว่างชนชั้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบสังคม สังคมคอมมิวนิสต์ก็เกิดขึ้นตามนัยนี้ มาร์กซ์เห็นว่าชนชั้นอาจแบ่งออกได้เป็นหลายชนชั้นตามสถานะทางสังคม (Social Status) ในสังคมนายทุน อาจมีชนชั้นหลายชนชั้นด้วยกัน เช่น นายทุนใหญ่ นายทุนย่อย เจ้าของที่ดินและกรรมกร เป็นต้น ในสังคมนายทุนนี้มาร์กซ์แยกชนชั้นออกเป็น

2. ชนชั้นใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ ฝ่ายนายทุนเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต และฝ่ายกรรมกรหรือผู้ไร้ปัจจัยในการผลิต ที่แบ่งเช่นนี้เพราะมาร์กซ์เห็นว่า ชนชั้นอื่น ๆ เช่น นายทุนย่อย เจ้าของที่ดิน จะตกอยู่ใต้อิทธิพลของนายทุนใหญ่ในที่สุด โดยเป็นผลมาจากการเพิ่มพูนทุนและการแข่งขันระหว่างนายทุนใหญ่กับชนชั้นเหล่านี้ ในขั้นต้น ชนชั้นเหล่านี้จะไม่เสียสถานะโดยกลับกลายเป็นผู้ขายแรงงานแก่นายทุนใหญ่ เช่นชนชั้นกรรมกรอาชีพ แต่ก็ไม่มียุทธิพลหรือบทบาทสำคัญในสังคมนายทุนเลย ต่อเมื่อกาลเวลาผ่านไป ชนชั้นเหล่านี้จะค่อย ๆ ลดฐานะลงเป็นชนชั้นกรรมกรอาชีพ เพราะทุนที่มีอยู่ลดน้อยลงจนไม่อาจแข่งขันกับนายทุนใหญ่ได้ ตลอดจนเทคนิควิชาการในอุตสาหกรรมระบบใหม่ทำให้การผลิตของชนชั้นเหล่านี้ไม่เกิดผลเท่าที่ควร ดังนั้น เมื่อสังคมนายทุนเจริญอย่างเต็มที่ การต่อสู้ระหว่างชนชั้นจึงเป็นการต่อสู้ระหว่างนายทุนกับกรรมกรอาชีพ การต่อสู้นี้จะรุนแรงขึ้นทุกทีจนกระทั่งในที่สุดจะเกิดระบบสังคมใหม่ขึ้นแทนที่ระบบใหม่นี้ คือ ระบบสังคมมนุษย์มีความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ อันได้แก่ สังคมคอมมิวนิสต์ระหว่างมนุษย์ และขั้นตอนของการแบ่งงานก่อให้เกิดเจ้าของปัจจัยการผลิตในรูปลักษณะต่าง ๆ รูปลักษณะของการเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตขั้นแรกได้แก่สังคมดั้งเดิม ในสังคมประเภทนี้ มนุษย์ประกอบการเกษตรกรรมในวงจำกัด การแบ่งงานกันทำเป็นแต่เพียงการขยายขอบเขตของการแบ่งงานกันทำภายในครอบครัว โครงสร้างของสังคมมีลักษณะที่แคบและจำกัด คือ มิได้วิวัฒนาการห่างไกลจากครอบครัวเท่าใดนัก ในสังคมประเภทนี้ การมีทาสเริ่มขึ้นเมื่อจำนวนมนุษย์ในเผ่าชนทวีมากขึ้น เมื่อการติดต่อและการค้าได้ขยายตัวออกไป และเมื่อมีการทำสงครามสู้รบระหว่างกัน เมื่อจำนวนสมาชิกในเผ่าชนเพิ่มมากขึ้น และมีการรวมเผ่าชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ก็จะเป็นชุมชนชนขนาดใหญ่ขึ้น ในระยะนี้การมีทาส ได้วิวัฒนาการไปอีกขั้นหนึ่งและดำเนินไปเป็นกิจลักษณะมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการรวมเผ่าชนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดยเป็นผลมาจากการทำสงคราม ซึ่งทำให้ผู้ที่ประสบความสำเร็จเป็นทาสของฝ่ายตรงกันข้าม ในลักษณะเช่นนี้ ความสัมพันธ์ทางชนชั้นระหว่างสมาชิกของสังคมกับทาสจึงปรากฏให้เห็นได้ชัด ในระบบสังคมดังกล่าว ทาสเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบการผลิต และผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต คือ เจ้าของทาสนั่นเอง

วิวัฒนาการขั้นตอนต่อไปของสังคมทาส คือ สังคมศักดินา ซึ่งปรากฏในสมัยกลาง ในสมัยนั้น อาณาจักรโรมันเริ่มเสื่อมลง พวกป่าเถื่อนได้รับชัยชนะ และประชาชนอยู่กระจัด

กระจายกัน การเกษตรกรรมเสื่อมโทรมลง การอุตสาหกรรมมีไค่ดำเนินไปอย่างคล่องตัว เนื่องจากขาดตลาด การพาณิชย์อยู่ในภาวะขงักงัน เช่นเดียวกับใน 2 ระบบแรกที่กล่าวถึงข้างต้น ชุมชนยังมีความสำคัญอยู่มาก จะแตกต่างกันก็ในข้อที่ว่า ในสังคมศักดินาชนชั้นผู้ผลิตมีไร้ทาส หากแต่เป็นชาวนาที่ทำงานหนักเพื่อรับใช้พวกขุนนางที่เป็นเจ้าของที่ดิน ถ้าพิจารณาในแง่หนึ่ง ชาวนาก็คือทาส ซึ่งทำการผลิตให้แกขุนนางผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต

วิวัฒนาการของระบบสังคมตอจากสังคมศักดินาได้แกสังคมนายทุน ในสังคมประเภทนี้ มีการนำเครื่องจักรกลมาใช้ และมีการขยายตัวของอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้สภาวะทางเศรษฐกิจแตกต่างไปจากสังคมอื่น ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาระบบนายทุนก็คือ การขยายตัวของอุตสาหกรรมนั่นเอง ในสังคมนายทุน ผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตคือ นายทุน นายทุนได้รวบรวมปัจจัยในการผลิตไว้เป็นของคนใ้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้ โดยการแข่งขันระหวางนายทุนด้วยกันเอง ในขณะที่เดียวกันตลาดเพื่อรับผลผลิตก็ขยายตัวออกไปด้วย การแข่งขันระหวางนายทุนเพื่อสะสมปัจจัยในการผลิต และเพื่อแย่งตลาด เป็นผลใ้ให้นายทุนซึ่งมีอำนาจและกำลังมกกว่านายทุนอื่น ๆ สามารถรักษาฐานะของตนไว้ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ นายทุนหรือผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตก็จะมีอำนาจลดลงเรื่อย ๆ คงเหลือแต่นายทุนขนาดใหญ่เป็นส่วนน้อย ในสภาพสังคมดังกล่าวผู้ที่ถูกเป็นเบี้ยล่างต้องรับใช้นายทุน คือ พวกกรรมกรหรือชนชั้นกรรมาชีพและความขัดแย้งระหวางชนชั้นจะปรากฏให้เห็นเด่นชัด

อะไรคือปัจจัยสำคัญของการต่อสู้ระหวางชนชั้น ปัจจัยสำคัญของการต่อสู้ระหวางชนชั้นคือระบบอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมทำให้มีการเพิ่มพูนทุนและทำให้นายทุนมีอิทธิพลมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกับที่ชนชั้นกรรมาชีพมีฐานะตกต่ำลง ทั้งนี้ เนื่องจากการแข่งขันระหวางนายทุนเพื่อให้ได้กำไรมากขึ้นเพื่อขยายทุน นายทุนจะหันไปใช้เครื่องจักรมากขึ้นและใช้แรงงานน้อยลง และกรรมกรจำต้องยอมรับค่าจ้างในอัตราที่ต่ำ เพื่อที่จะยังชีพและคงความเป็นกรรมกรอยู่ได้ นอกจากนั้น กรรมกรยังต้องแข่งขันระหวางกันเองเพื่อแย่งงานกันทำ เพราะความต้องการแรงงานมนุษย์มีน้อยลงเรื่อย ๆ อย่างไรก็ตาม การแข่งขันระหวางกรรมกรไม่รุนแรงเท่าการแข่งขันระหวางกรรมกรกับนายทุน เพราะกรรมกรทั้งหลายจะตกอยู่ในภาวะเดียวกัน และมีผลประโยชน์รวมกัน คือ การต่อสู้กับนายทุน

ในการต่อสู้กับนายทุน กรรมกรจะรวมกันเป็นชนชั้นและดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นกรรมาชีพ ส่วนนายทุนก็มีผลประโยชน์ที่จะต้องรักษาไว้เช่นกัน และถึงแม้ว่านายทุนจะมีความขัดแย้งกันเอง แต่ก็มีผลประโยชน์ร่วมกันในการตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ต่อกรรมกร นายทุนจึงรวมกันเป็นชนชั้นเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน อย่างไรก็ตาม นายทุนกับกรรมกรต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แต่เป็นการพึ่งพาอาศัยที่ทำให้นายทุนเพิ่มพูนความมั่งคั่งยิ่งขึ้น และเป็นผลให้กรรมกรลดฐานะลง เป็นสินค้าอย่างหนึ่งเท่านั้น นายทุนต้องพึ่งพากรรมกร เพราะนอกจากนายทุนจะต้องใช้กรรมกรในการเดินเครื่องจักรเพื่อการผลิตแล้ว นายทุนยังจะต้องใช้แรงงานกรรมกรในการผลิตด้วย เพราะในบางครั้ง ค่าจ้างที่นายทุนชำระให้แก่กรรมกรมีมูลค่าต่ำกว่าค่าใช้จายในการใช้เครื่องจักรเพื่อการผลิต เมื่อเป็นเช่นนี้ นายทุนจึงมีโอกาสเลือกใช้ถึง 2 อย่าง คือ เครื่องจักรและหรือแรงงานจากกรรมกร สำหรับทางด้านกรรมกรนั้นไม่มีทางเลือกอย่างอื่น กรรมกรจะดำรงชีพอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมีงานทำ และกรรมกรจะมีงานทำก็ต่อเมื่อแรงงานของกรรมกรขายทุนของนายทุนออกไป แต่กระนั้นในสังคมอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้า นายทุนจะหันไปอาศัยเครื่องจักรมากกว่าแรงงานของกรรมกร และยิ่งนายทุนใช้เครื่องจักรมากขึ้นเท่าใด ฐานะของกรรมกรจะตกต่ำลงเท่านั้น กรรมกรจึงตกเป็นทาสของนายทุนและเครื่องจักรในขณะเดียวกัน

ชนชั้นกรรมาชีพพยายามที่จะต่อสู้กับนายทุน เพื่อที่จะคงฐานะของตนไว้ แต่ปรากฏว่าในระยะที่อุตสาหกรรมยังไม่พัฒนาก้าวหน้าไปอย่างเต็มที่ การต่อสู้มีใคดำเนินการไปอย่าง เป็นกิจลักษณะ ทั้งนี้ เพราะกรรมกรต่อสู้เป็นเอกเทศ ยังไม่รวมกันเป็นชนชั้น และระบบนายทุนก็ยังไม่พัฒนาอย่างเต็มที่ กล่าวคือ สังคมยังอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงจากระบบศักดินาไปสู่ระบบนายทุน ในภาวะการณเช่นนี้ การต่อสู้ของกรรมกรมิใช่เป็นการต่อสู้กับนายทุนแต่เพียงฝ่ายเดียว หากเป็นการต่อสู้กับศัตรูหรือผู้ที่ เป็นปฏิปักษ์ต่อ นายทุนยุคอุตสาหกรรมอีกด้วย ศัตรูของนายทุนคือเจ้าของที่ดิน นายทุนที่มีใจผูกพันกับ อุตสาหกรรม นายทุนย่อย และฝ่ายนิยมระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ที่ยังหลงเหลืออยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้ ภัยอันตรายจากการต่อสู้ของกรรมกรในชั้นนี้จึง เป็นชัยชนะของนายทุนอุตสาหกรรม ควบในขณะเดียวกัน เพราะกรรมกรมีส่วนช่วยทำลายล้างศัตรูของนายทุน

แต่เมื่ออุตสาหกรรมเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ผู้ที่ตกเป็นผู้ไร้ทรัพย์สินต้องขายแรงงานให้แก่นายทุน ก็จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งนี้ เพราะเครื่องจักรและระบบการแบ่งงาน ทำให้ค่าจ้างตกอยู่ในระดับเดียวกัน ค่าจ้างจะลดลงไปอีกเมื่อระบบนายทุนพัฒนาถึงขั้นที่มียาทุนใหญ่เหลืออยู่เพียงจำนวนน้อย และนายทุนเหล่านี้ก็สามารถกำหนดอัตราค่าจ้างได้ตามอรรถาธิบายภาวะทุกข์เข็ญที่กรรมกรได้รับจากการถูกกดค่าจ้างในลักษณะดังกล่าว ยังผลให้กรรมกรรวมตัวกัน ในรูปของสหภาพแรงงาน เพื่อทำการต่อต้านอิทธิพลของนายทุน การต่อสู้ระหว่างกรรมกรกับนายทุนจะขยายตัว เป็นการต่อสู้ระดับชาติ และชนชั้นกรรมาชีพจะต้องกำจัดนายทุนภายในประเทศของตน ในขณะที่เดียวกับที่ร่วมมือกับชนชั้นกรรมาชีพในประเทศอื่น ๆ ด้วย สรุปแล้ว นายทุนเป็นผู้นำความหายนะมาสู่ตนเอง ทั้งนี้ เพราะระบบนายทุนได้ช่วยสร้างฐานะของชนชั้นกรรมาชีพให้แข็งแกร่ง และชนชั้นกรรมาชีพได้ผนึกกำลังกัน เป็นมิกแดนเพื่อโค่นล้มระบบนายทุนโดยการปฏิวัติ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความพ่ายแพ้ของชนชั้นนายทุนและชัยชนะของชนชั้นกรรมาชีพ จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

การต่อสู้ระหว่างชนชั้นนำไปสู่การปฏิวัติ การปฏิวัติตามหลักการของมาร์กซมี 2 ขั้นตอนที่ควบคู่กัน แต่ละขั้นขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน คือ การปฏิวัตินายทุน (Bourgeois Revolution) และการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพ (Proletarian Revolution) การปฏิวัตินายทุนเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่สภาวะทางเศรษฐกิจกำลังเปลี่ยนแปลงจากระบบศักดินา ไปสู่ระบบนายทุน และเป็นการปฏิวัติซึ่งชนชั้นที่ได้รับการกดขี่ต้องการปลดแอกตนเองจากระบบเดิม เพื่อให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่กำลังเปลี่ยนไป เพราะฉะนั้นระบบเศรษฐกิจซึ่งเป็นรากฐานของสังคมจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่กำหนดว่าการปฏิวัติจะเกิดขึ้นหรือไม่ เมื่อการปฏิวัตินายทุนเกิดขึ้น โดยมีการโค่นล้มระบบศักดินาแล้ว นายทุนจะนำระบอบประชาธิปไตยแบบนายทุนมาใช้ และเมื่อสภาวะทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบนายทุนมีการพัฒนาอย่างเต็มที่ก็จะ เป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพขึ้น

การปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพ หรือการปลดแอกชนชั้นกรรมาชีพจะต้องกระทำโดยชนชั้นกรรมาชีพเอง เพราะชนชั้นกรรมาชีพเป็นผู้ที่ถูกขูดรีดจากฝ่ายนายทุนมากกว่าชนชั้นอื่น ๆ อีกทั้งเป็นผู้ที่มีความขัดแย้งกับนายทุนอย่างรุนแรงที่สุดด้วย การถูกกดขี่และความ

ขัดแย้งกับนายทุน ทำให้กรรมกรมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และตระหนักถึงผลประโยชน์ร่วมกันของชนชั้น ในทางตรงข้ามชาวนายทุนกระจุกกระจายกัน มีความเป็นอยู่ไม่เหมือนกรรมกร ไม่มีระเบียบวินัย และไม่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่ากรรมกร ดังนั้น ชาวนาจึงไม่อาจรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีส่วนมีเสียน้อยมากในการปฏิวัติ แต่กระนั้น ชาวนายและบุคคลในวงอาชีพอื่น เช่น เจ้าของร้านค้าย่อยและช่างฝีมือ ฯลฯ ก็ต้องต่อสู้กับนายทุนเช่นกัน เพื่อรักษารัฐانةของตนไว้ ชาวนายและบุคคลในวงอาชีพดังกล่าวนี้ เป็นพวกอนุรักษ์นิยมมิใช่ชนชั้นปฏิวัติ และไม่ปรารถนาที่จะทำลายระบบนายทุนที่เป็นอยู่ แต่อย่างไรก็ตาม พวกนี้จะถูกเบียดเบียนจากนายทุน จนต้องรวมกำลังกับชนชั้นกรรมาชีพทำการปฏิวัติ เพราะไม่สามารถต่อสู้กับนายทุนได้ด้วยตนเอง

ในระยะก่อนที่การปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพจะเกิดขึ้น ชนชั้นกรรมาชีพอาจดำเนินมาตรการอื่น ๆ เพื่อต่อต้านนายทุน เช่น มีการนัดหยุดงานและดำเนินกิจการอื่น ๆ ทางการเมือง มาตรการเหล่านี้จะเป็นผลให้นายทุนเพิ่มการขูดรีดชนชั้นกรรมาชีพยิ่งขึ้น การขูดรีดโดยนายทุนทำให้กรรมกรได้รับทุกข์ แต่การขูดรีดนี้เป็นสิ่งจำเป็น เพราะถ้าหากการขูดรีดไม่ดำเนินไปจนถึงที่สุด กรรมกรซึ่งเป็นชนชั้นที่ถูกกดขี่ ก็อาจไม่รู้สึกตัวว่าตนต้องรับภาระอันหนัก และไม่ปฏิวัติเพื่อโค่นล้มระบบนายทุน ขณะเดียวกัน การขูดรีดชนชั้นกรรมาชีพเป็นการเสริมสร้างฐานะของนายทุนให้มั่นคงยิ่งขึ้น และระบบนายทุนจะพัฒนาอย่างเต็มที่ จนกระทั่งพร้อมที่จะเปลี่ยนสภาพ ชนชั้นกรรมาชีพจึงรวมกันโค่นล้มระบบนายทุนลงสรุปแล้ว สภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมที่จะเกิดการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพ ก็คือ สภาวะการณ์ที่ระบบนายทุนเจริญงอกงามอย่างเต็มที่ และกรรมกรได้รับการกดขี่อย่างที่สุด เมื่อเป็นเช่นนั้น การต่อสู้ระหว่างชนชั้นจะดำเนินไปถึงจุดสุดยอด ซึ่งก็คือ การปฏิวัติเบ็ดเสร็จ (Total Revolution) นั่นเอง

เมื่อมีการโค่นล้มระบบนายทุนลงแล้ว ชนชั้นกรรมาชีพจะแย่งชิงทุนมาจากนายทุนทั้งหมด โดยชนชั้นกรรมาชีพจะรวมกันเป็นชนชั้นผู้ปกครอง (Ruling Class) และใช้อำนาจรัฐซึ่งเคยเป็นเครื่องมือของนายทุนกำจัดระบบนายทุนและนายทุนให้หมดไป เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้จะมีการโค่นล้มระบบนายทุนลงแล้วก็ตาม แต่รัฐก็ยังมีอยู่ต่อไป เหตุที่

รัฐต้องมีอยู่ต่อไปก็เพื่อทำลายนายทุนที่ยังคงเหลืออยู่ แต่ในขั้นนี้ รัฐเป็นเครื่องมือของชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งมาร์กซ์เรียกว่า เผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ (Dictatorship of the Proletariat) รัฐเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ เป็นเครื่องมือของชนชั้นกรรมาชีพในการต่อสู้กับนายทุน แต่เป็นเพียงสถาบันหัวเลี้ยวหัวต่อในการต่อสู้ระหว่างชนชั้น ในระยะนี้เสรีภาพโดยสมบูรณ์ยังไม่มี ต่อเมื่อมีเสรีภาพโดยสมบูรณ์แล้ว รัฐจึงจะยุติการครองอยู่ นั่นคือ การค่อย ๆ สลายตัวของรัฐ เมื่อรัฐสลายตัวลงและสังคมคอมมิวนิสต์เกิดขึ้นแล้ว สภาพของการมีชนชั้นก็จะหายไป การล้มเลิกชนชั้นดังกล่าวนี้เป็นเงื่อนไขของการปลดแอกชนชั้นคนงาน ¹

¹ ในทฤษฎีของมาร์กซ์ การปฏิวัติทางสังคม (Social Revolution) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพื้นฐานทางสังคมโดยการล้มเลิกระบบนายทุน จะต้องเกิดขึ้นก่อนการทำลายล้างรัฐ ทั้งนี้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้ระบบการผลิตเปลี่ยนแปลงไป และเมื่อระบบการผลิตเปลี่ยนแปลงไป รัฐจึงจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย เพราะรัฐเป็นเพียงโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) เท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้แตกต่างจากหลักการของพวกอนาธิปไตย (Anarchist) โดยเฉพาะอย่าง บากูนิน (Bakunin) ซึ่งยืนยันว่า รัฐเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดทุนขึ้น และนายทุนจะรักษาทุนไว้ได้ก็เพราะมีรัฐเป็นเครื่องมือ ดังนั้น จึงต้องทำลายรัฐอันเป็นเครื่องมือชั่วร้ายเสียก่อน หลังจากนั้นระบบนายทุนก็จะสูญสลายไปเอง.

ในหนังสือเรื่องคำประกาศคอมมิวนิสต์ (Communist Manifesto) มาร์กซ์กระทำตนเป็นนักปฏิวัติ โดยเรียกร้องให้ชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลก รวมกำลังกันก่อการปฏิวัติโค่นล้มระบบนายทุน สลัดโซ่ตรวนแห่งความไร้อิสรภาพ และเสริมสร้างระบบสังคมชั้นใหม่ แต่ในขณะเดียวกัน มาร์กซ์เป็นผู้ที่ยึดมั่นในหลักแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ ซึ่งไม่มีการปฏิวัติใด ๆ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุจะค่อย ๆ ดำเนินไปจนกระทั่งเมื่อถึงจุดจุดหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงทางปริมาณ (Quantity) จะกลับกลายเป็นการเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพ (Quality) และเมื่อถึงเวลานั้นก็จะเกิดสภาวะการณ์หรือระบบสังคมชั้นใหม่ ขอเรียกร้องและแนวคิดของมาร์กซ์นี้หมายความว่า มาร์กซ์ให้ความสำคัญต่อการปฏิวัติทางสังคม (Social Revolution) มากกว่าการปฏิวัติทางการเมือง (Political Revolution) นั่นคือการปฏิวัติทางการเมืองจะไม่ก่อให้เกิดผลอันใดในเมื่อสภาพทางสังคมหรือฐานะทางเศรษฐกิจยังไม่พร้อม และถึงแม้จะมีการปฏิวัติทางการเมืองเกิดขึ้น การปฏิวัติทางสังคมก็ไม่อาจประสบผลสำเร็จได้

เมื่อเกิดการปฏิวัติโดยชนชั้นกรรมาชีพ อันเป็นการปฏิวัติขั้นที่สองขึ้นแล้ว ชนชั้นกรรมาชีพจะใช้อำนาจทางการเมืองโดยอาศัยรัฐเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพเป็นเครื่องมือแย่งชิงทุนมาจากพวกนายทุนทั้งหลาย และรวบรวมเครื่องมือในการผลิตทั้งหมดไว้ภายใต้การควบคุมของรัฐเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ (คือชนชั้นกรรมาชีพในฐานะชนชั้นผู้ปกครอง) ในช่วงเวลานี้เองที่สังคมอยู่ในระบบสังคมนิยม (Socialism) หรืออีกนัยหนึ่งคือระบบนายทุนที่ปราศจากนายทุน เพราะรัฐเข้าเป็นนายทุนเสียเองแต่เพียงผู้เดียว ในระบบสังคมนิยมนี้ สังคมยังไม่มีคุณสมบัติที่สมบูรณ์ สภาพที่มนุษย์ไม่มีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง (Alienation) และความไม่เท่าเทียมกันของมนุษย์ในสังคมยังคงมีอยู่ สมาชิกของสังคมต้องทำงานให้แก่สังคมตามความสามารถของตน และได้รับผลตอบแทนตามแต่แรงงานที่ลงไป แต่เมื่อระบบสังคมนิยมก้าวไปสู่ขั้นที่สอง คือ กลับกลายเป็นสังคมนิยมคอมมิวนิสต์โดยสมบูรณ์แล้ว กฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้ก็จะเปลี่ยนไปเป็นหลักที่ว่า สมาชิกของสังคมทำงานให้แก่สังคมตามความสามารถของตน และได้รับผลตอบแทนตามความต้องการ

เพื่อที่จะเปลี่ยนสภาพจากหลักที่หนึ่งไปเป็นหลักที่สอง หรือจากระบบสังคมนิยมชั้น
 หนึ่งไปสู่อะบบสังคมนิยมชั้นสูง (Communist Society) ชนชั้นกรรมาชีพในฐานะตัวกระทำ
 ที่สำคัญจะต้องปฏิบัติอย่างไรบ้าง มาร์กซ์และเอนเงิลส์ได้กำหนดมาตรการสำคัญไว้ 10
 ประการด้วยกัน ซึ่งเป็นแนวทางที่อาจแตกต่างกันในแต่ละประเทศ แล้วแต่สภาพการณ์ที่
 เหมาะสม หลักทั้ง 10 ประการนี้เช่น การล้มเลิกกรรมสิทธิ์ในที่ดิน การรวมเครื่องมือใน
 การผลิตและปัจจัยในการผลิตไว้กับรัฐ การรวมอุตสาหกรรมและ เกษตรกรรมเข้าด้วยกัน
 การขจัดความแตกต่างระหว่างตัวเมืองกับชนบท การจัดการศึกษาโดยไม่เรียกค่าตอบแทน
 และการทำลายระบบการให้แรงงานเด็กในโรงงาน เป็นต้น เมื่อแต่กิจการโดยชนชั้นกรรมา
 ชีพทำสิ่งเหล่านี้สำเร็จลงแล้ว ระบบนายทุนก็จะหมดสภาพไป รัฐในระบบสังคมนิยมชั้นนี้
 ซึ่งก็คือชนชั้นกรรมาชีพที่รวมกันเป็นผู้ปกครอง ก็จะสลายตัวลง (Wither Away) ชนชั้น
 และการต่อสู้ระหว่างชนชั้นก็จะไม่หลงเหลืออยู่ให้เป็นที่ปรากฏ และสิ่งที่จะเกิดขึ้นแทนที่ก็
 คือความร่วมมือกันของมนุษย์ในสังคมในรูปของสมาคม (Association)

ปอบเปอว์วิเคราะห์ความคิดทางการเมืองของมาร์กซ์ว่า มาร์กซ์ได้ความคิดจาก
 เฮเกลในเรื่องแนวทางหรือวิวัฒนาการของประวัติศาสตร์เป็นไปตามกฎการขัดแย้ง และได้
 แนวคิดทางวัตถุนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องวิธีการทางวิทยาศาสตร์ รวมเข้าด้วย
 ทำให้มาร์กซ์วิเคราะห์ประวัติศาสตร์โดยเอาวัตถุนิยมเป็นพื้นฐาน หรือเป็นการอธิบาย
 ประวัติศาสตร์ในแง่วัตถุนิยม ตามความคิดของมาร์กซ์ กระบวนการของความขัดแย้งจะ
 สิ้นสุดลงเมื่อใดวิวัฒนาการไปถึงขั้นสังคมนิยม เพราะในขั้นนี้จะไม่มีความขัดแย้งระหว่าง
 ชนชั้น แนวความคิดเช่นนี้มาร์กซ์ถือว่าเป็นระบบวิทยาศาสตร์ และสรุปว่า ประวัติศาสตร์
 ตามแนวนั้นเป็นประวัติศาสตร์ที่วิวัฒนาการไปตามกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ปอบเปอว์เห็นว่าวิธีการ
 ที่มาร์กซ์ใช้และอ้างว่าเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้น เป็นการเข้าใจผิด โดยทั่วไปมัก
 เข้าใจกันว่า วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นการศึกษาข้อมูลจากอดีต แล้วนำมาอธิบายปรากฏ
 การณ์ในปัจจุบัน ตลอดจนทำนายปรากฏการณ์ในอนาคต ในทรรศนะของปอบเปอว์เราไม่
 สามารถคาดการณ์ในอนาคตโดยอ้างอิงข้อมูลจากอดีตได้เลย วิธีการข้างต้นนั้นเรียกว่าวิธีการ
 อุกฤษณ์ (Induction) ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ต่างตั้งสมมติฐานของตนบนความเชื่อในเรื่อง

อุปนัย เมื่อปอบเปอรเห็นว่วิธีการดังกล่าวนี้เป็นความเข้าใจผิด วิธีการของมาร์กซ์ที่มีพื้นฐานอยู่บนวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้นก็ยอมเป็นการเข้าใจผิดด้วย วิทยาศาสตร์ยอมรับกฎของเหตุและผล (Law of Cause and Effect) ว่เป็นกฎธรรมชาติ (Natural Law) และยอมรับในความสม่ำเสมอของธรรมชาติ (Uniformity of Nature) เมื่อคิดว่พบสาเหตุแห่งปรากฏการณ์ในธรรมชาติแล้วก็นำไปคาดการณ์ในอนาคตได้ว่ เมื่อมีสาเหตุเพียงพอก็ยอมมีปรากฏการณ์อันเป็นผลเกิดขึ้นตามนัยอันนี้ มาร์กซ์ได้ใช้วิธีการเดียวกันศึกษาข้อมูลจากประวัติศาสตร์พบว่า เศรษฐกิจหรือพลังทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อประวัติศาสตร์ จึงสรุปว่ประวัติศาสตร์ทุกยุคทุกสมัยยอมเป็นไปตามปัจจัยทางเศรษฐกิจ และเห็นว่วิวัฒนาการของประวัติศาสตร์เกิดจากความขัดแย้งของพลังทางเศรษฐกิจ ตลอดจนนิยามประวัติศาสตร์ว่ "ประวัติศาสตร์ทั้งหมดคือการต่อสู้ระหว่างชนชั้น" ปอบเปอรแย้งว่ การต่อสู้ระหว่างชนชั้นเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์เท่านั้น ประวัติศาสตร์ทั้งหมดหาใช่เป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นไม่ ปอบเปอรกล่าวว่

...หลักเกณฑ์ที่วางไว้ว่ 'ประวัติศาสตร์ทั้งหมดเป็นประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ระหว่างชนชั้น' อันนี้จะต้องชี้แจงให้เข้าใจคว่ว่เราควรจ่มองเขาไปในส่วนที่สำคัญของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในแง่ที่เป็นพลังทางการเมืองเทา ๆ กับพัฒนาการทางคานอื่น ๆ ... แนนอนเราต้องไม่คิดว่คว่ว่ 'ทั้งหมด' นั้นมีความหมายตรงตัว แมว่ประวัติศาสตร์ของชนชั้นเทาที่ปรากฏมักจะเป็นประวัติของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในแง่ที่มาร์กซ์อธิบายแต่ก็ตองพิจารณาถึงส่วนสำคัญอื่น ๆ เช่น ความแตกแยกภายในชนชั้นเดียวกันด้วย อันที่จริงความแตกแยกกันในเรื่องผลประโยชน์ของชนชั้นปกครองกับชนชั้นที่ถูกปกครองก็เป็นไปตามทฤษฎีชนชั้นของมาร์กซ์... แต่ในประวัติศาสตร์สมัยกลาง จุดที่สำคัญที่สุดของประวัติศาสตร์ช่วงนั้น คือการต่อสู้ระหว่างฝ่ายศาสนจักรกับฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นความแตกแยกระหว่างชนชั้น

เดียวกัน ถ้าเราไปตีความแตกแยกในตอนนี้เป็นความแตกแยกระหว่าง
 ชั้นที่ร่ำรวยกับชั้นที่ยากจน ก็เป็นการตีความแบบผิด ๆ ...¹

มีจุดสำคัญอีกอันหนึ่งที่ปอบเปอแยงมาร์กซ์ในข้อที่มาร์กซ์อ้างว่าทฤษฎีการเมือง
 ของเขาเป็นวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีการเมืองของเขาเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ วิธี
 การทางประวัติศาสตร์ก็เป็นเช่นเดียวกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มาร์กซ์วางรากฐานของ
 วิทยาศาสตร์สังคมไว้บนวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ถ้าทฤษฎีการเมืองของเขาเป็นวิทยาศาสตร์
 จริง สิ่งที่เขาจะทำได้ก็คือศึกษาข้อมูลในอดีตแล้วคาดการณ์ในอนาคตอย่างที่วิทยาศาสตร์
 บริสุทธิ์ทำ² แต่สิ่งที่เขาได้ทำนั้นไปไกลเกินกว่าขอบเขตของวิทยาศาสตร์ และไปไกล
 เกินกว่าทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ด้วย เขายืนยันว่าทฤษฎีการเมืองของเขาจะพาไปสู่สังคม
 ที่ดีกว่า และบรรลุถึงสังคมที่สมบูรณ์ที่สุด คือสังคมที่ปราศจากชนชั้น วิทยาศาสตร์บอกเรา
 ได้แต่เพียงว่า ถ้ามีสาเหตุอย่างนี้แล้วอะไรจะเกิดขึ้น แต่บอกไม่ได้ว่าผลอย่างไหนดีกว่า
 กัน และวิธีการใดเหมาะสมที่สุด

ปอบเปอแยงชี้ให้เห็นว่า มาร์กซ์พยายามนำเอากฎการขัดแย้งของเฮเกิล และหลัก
 วัตถุนิยมไปอธิบายในทุกเรื่อง เมื่อเอากฎการขัดแย้งมาอธิบายประวัติศาสตร์ ประวัติ-
 ศาสตร์ก็เป็นการขัดแย้งของพลังทางเศรษฐกิจหรือการขัดแย้งระหว่างชนชั้น เมื่อนำไป
 อธิบายสถาบันทางการเมือง สถาบันทางการเมืองก็ขึ้นอยู่กับระบบเศรษฐกิจ เมื่อมีความ
 ขัดแย้งของพลังทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งทางการเมืองก็เกิดขึ้นด้วย ในทรนณะของ
 มาร์กซ์เศรษฐกิจมีอำนาจเหนือการเมือง การเมืองจะเป็นไปในระบอบใดขึ้นอยู่กับปัจจัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Karl Popper, The Open Society and Its Enemies (London, 1966) Vol. II, p. 116.

² ในทรนณะของปอบเปอแยง เขาไม่เห็นด้วยกับการคาดการณ์ทางวิทยาศาสตร์ แต่
 ในที่นี้หมายถึงวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่มาร์กซ์นำมาใช้เอง.

ทางเศรษฐกิจทั้งสิ้น จากคำถามว่ารัฐคืออะไร คำตอบของมาร์กซ์ก็เป็นการเอาทฤษฎีทางเศรษฐกิจและประวัติศาสตร์มาอธิบาย รัฐคือโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) โดยมีพื้นฐานอยู่บนปัจจัยทางเศรษฐกิจ ดังนั้นผู้ที่ใช้อำนาจทางการเมืองผลิตจึงเป็นผู้ที่มีอำนาจรัฐ ปอบเปอรเห็นว่าการเมืองควรจะอยู่เหนืออำนาจทางเศรษฐกิจ ถ้าหากการผลิตก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คนในรัฐ เขาก็แก้กฎหมายให้เกิดการผลิตที่ยุติธรรมได้ ระบบเศรษฐกิจควรอยู่ที่กฎหมาย อยู่ที่อำนาจทางการเมือง ซึ่งปอบเปอรเห็นว่าเป็นไปได้ มาร์กซ์ให้ความสำคัญแก่ระบบเศรษฐกิจมากเกินไปจนไม่ยอมรับว่าอำนาจทางการเมืองอาจควบคุมระบบเศรษฐกิจได้

ปอบเปอรวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มาร์กซ์ใช้หลักประวัติศาสตร์ทางเศรษฐกิจมาอธิบายและคาดการณ์ ดังปรากฏในเรื่องทุน (Capital) ซึ่งเป็นงานชิ้นสำคัญของมาร์กซ์ ปอบเปอรแยกวิเคราะห์การคาดการณ์ทางประวัติศาสตร์ของมาร์กซ์ออกเป็น 3 ลำดับ คือ ลำดับแรกระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนก่อให้เกิดความแตกต่างของคนสองชนชั้น คือ ชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพ ลำดับสอง ความแตกต่างของชนชั้นทั้งสองนี้จะนำไปสู่การปฏิวัติทางสังคม (Social Revolution) ลำดับสาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวนำไปสู่สังคมที่ปราศจากชนชั้นในที่สุด ปอบเปอรวิเคราะห์จากปลายเหตุไปหาต้นเหตุ ในลำดับสาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนำไปสู่สังคมที่ปราศจากชนชั้นนั้นไม่จำเป็นต้องได้ควบคู่เหตุผลสองประการ คือ ประการแรกตามกฎหมายการขัดแย้งที่มาร์กซ์อ้างถึงนั้น กระบวนการขัดแย้งจะพาไปสู่สภาวะผสมผสานชั่วคราว สภาวะนี้ไม่ใช่การปราศจากชนชั้น แต่จะต้องเป็นชนชั้นใหม่ของสังคมใหม่ตามที่เคยมีมาในประวัติศาสตร์ มาร์กซ์ไม่ได้พิสูจน์เลยว่าสังคมจะต้องมีอยู่ 6 ชั้น เท่านั้น ชั้นสุดท้ายจะต้องเป็นสังคมคอมมิวนิสต์ มาร์กซ์ถือเอาสมมติฐานอันนี้ว่าเป็นจริงโดยไม่ได้พิสูจน์ และจะอ้างประวัติศาสตร์สนับสนุนก็ไม่ได้เลย เพราะประวัติศาสตร์ตามกฎหมายการขัดแย้งนั้นมองว่าสภาวะผสมผสานจะก่อให้เกิดชนชั้นใหม่ในสังคมใหม่เสมอ การสรุปว่าสังคมคอมมิวนิสต์เป็นสังคมชั้นสุดท้ายที่สมบูรณ์ที่สุด และปราศจากชนชั้นจึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายการขัดแย้งที่มาร์กซ์ได้ใช้อธิบายมาตั้งแต่ต้น ประการที่สอง เมื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมผ่านไป ก็ไม่จำเป็นจะต้องลงเอยด้วยสังคมที่ปราศจากชนชั้นเสมอไป

อาจเป็นไปได้ที่ชนชั้นกรรมาชีพที่เป็นกลุ่มผู้นำตั้งตัวเป็นใหญ่กุมอำนาจเหนือชนชั้นกรรมาชีพอื่น ๆ ความแตกต่างระหว่างชนชั้นก็ยังคงมีอยู่ คือเปลี่ยนจากรูปชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพมาเป็นชนชั้นกรรมาชีพที่เป็นผู้กุมอำนาจรัฐกับชนชั้นกรรมาชีพที่อยู่ใต้อำนาจรัฐ

ในลำดับสอง ความแตกต่างระหว่างชนชั้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม มาร์กซให้ทรรศนะว่าการเปลี่ยนแปลงมักจะรุนแรง เพราะฝ่ายนายทุนจะไม่ยอมเสียผลประโยชน์และฐานะทางเศรษฐกิจของตน ฝ่ายกรรมาชีพก็ต่อสู้กันเอง ความรุนแรงจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจเลี่ยงได้ ความคิดของมาร์กซมีอิทธิพลต่อกลุ่มที่มีความคิดรุนแรง ต้องการการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคน (Radical Wing) และกลุ่มที่จะใช้ความรุนแรงขั้นต่ำถ้าหากสันติวิธีไม่ได้ผล (Moderate Wing) กลุ่มแรกนั้นนำไปสู่เหตุการณ์ฟาสซิสต์ และกลุ่มที่สองนำไปสู่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในปัจจุบัน จุดที่แย้งกันก็คือลัทธิฟาสซิสต์ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างถอนรากถอนโคน วิธีนี้ไม่เป็นไปตามการคาดการณ์ของมาร์กซ เพราะเป็นการทำลายระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนอย่างสิ้นเชิง สังคมที่เกิดขึ้นใหม่เป็นสังคมของผู้ชนชั้นฝ่ายตรงข้ามถูกทำลายลงไปหมดสิ้น แต่สำหรับมาร์กซสังคมใหม่จะต้องโอบอุ้มเอาส่วนที่ดีของสังคมเก่าไว้ ซักแต่ส่วนที่ไม่ดีออกไป ความใหม่มีใช้ใหม่โดยสิ้นเชิง แต่มันเกิดจากการประสานส่วนดีของสองสิ่งที่ขัดแย้งกันตามกฎหมายการขัดแย้ง ดังนั้นสิ่งที่ต้องการความรุนแรงอย่างถอนรากถอนโคน จึงเป็นการทำลายเจตนารมณ์ของมาร์กซ

ลำดับแรก ระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนก่อให้เกิดความแตกต่างระหว่างชนชั้น คือชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพ มาร์กซอธิบายว่า ความมั่งคั่งของสังคมนายทุนปรากฏตัวในรูปของการสะสมสิ่งผลิตอย่างมหาศาล สิ่งผลิตคือสิ่งที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์เป็นสิ่งที่มียุทธประโยชน์ และต้องใช้แรงงานมนุษย์ในการผลิตด้วย แรงงานของมนุษย์นี้เองที่ถูกนายทุนเอารัดเอาเปรียบ ทั้งนี้ เพราะกรรมกรผู้ปราศจากทุนและค่าเช่า ต้องขายพลังงานของตนเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าจ้าง ซึ่งเป็นปัจจัยในการดำรงชีพของตน ค่าจ้างที่นายทุนชำระให้กรรมกรก็คือราคาของแรงงาน แต่นายทุนมิได้ชำระให้ตามมูลค่าที่แท้จริงของแรงงาน หากแต่เป็นส่วนหนึ่งเท่านั้น ที่เหลือคือแรงงานส่วนเกิน ซึ่งเป็นกำไรของนายทุน กำไรของนายทุนได้มาจากทางหนึ่งด้วยการขายสินค้าให้ไครราคาสูงกว่าค่าใช้จาย

ในการผลิต ส่วนหนึ่งของค่าใช้จ่ายในการผลิตได้แก่ ค่าจ้าง ดังนั้นค่าจ้างจึงขึ้นอยู่กับราคาสินค้าด้วย การเพิ่มหรือลดราคาสินค้า หรือการเพิ่มหรือลดของกำไรจึงมีส่วนกระทบกระเทือนต่อการเพิ่มหรือลดค่าจ้าง แต่อย่างไรก็ตาม ค่าจ้างที่นายทุนชำระให้แก่กรรมกรจะเป็นค่าจ้างต่ำสุดเพื่อคงชีพ และดำรงความเป็นกรรมกรไว้เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อนายทุนจะได้กอบโกยผลกำไรไว้ให้มากที่สุด ส่วนหนึ่งของกำไรนายทุนจะนำไปบริโภค แต่อีกส่วนหนึ่งจะนำไปขยายการลงทุน

ทฤษฎีเกี่ยวกับระบบนายทุนของมาร์กซ์ แสดงให้เห็นว่าผู้ที่บีบพบาทสำคัญในการผลิตคือนายทุนกับกรรมกร และสิ่งที่ก่อให้เกิดมูลค่าคือแรงงานของกรรมกรเป็นสำคัญ นอกจากนี้ในสังคมนายทุน นอกจากกรรมกรจะถูกกดขี่จากนายทุนแล้ว ฐานะของกรรมกรก็ตกต่ำลงอีกด้วย กรรมกรต้องขายแรงงานเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าจ้างที่น้อยกว่ามูลค่าของแรงงานที่ใช้ในการผลิต ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้นายทุนแสวงหากำไรจากสินค้าซึ่งผลิตขึ้นโดยคนงานที่ต่ำ แต่มีมูลค่าขึ้นมาเพราะแรงงานของกรรมกร ในภาวะการณ์เช่นนี้ ยิ่งการผลิตในระบบนายทุนพัฒนาไปเท่าใด สิ่งผลิตที่กรรมกรผลิตขึ้นก็ย่อมสร้างความมั่งคั่งให้แก่คนนายทุนมากขึ้นเท่านั้น ในขณะที่ขณะที่กรรมกรจะยากจนลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งในที่สุดกรรมกรจะลดฐานะลงเป็นเพียงสิ่งผลิตอย่างหนึ่ง และเป็นสิ่งผลิตที่มีมูลค่าต่ำที่สุดด้วย ทั้งนี้เนื่องจากนายทุนสามารถขูดรีดแรงงานจากกรรมกร โดยชำระค่าตอบแทนในอัตราต่ำที่สุดเท่าที่กรรมกรจะสามารถคงชีพอยู่ได้ เพราะฉะนั้นในขณะที่มูลค่าของสิ่งผลิตขยายตัวออกไป มูลค่าของมนุษย์ก็จะลดลงเป็นเงาตามตัว และหากสิ่งผลิตนั้นเป็นปัจจัยที่ลดความเป็นมนุษย์ของกรรมกรลง สิ่งผลิตนั้นจะต้องเป็นของมนุษย์อีกคนหนึ่งซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อกรรมกร และถ้าหากกิจกรรมในการผลิตสร้างความทุกข์ทรมานให้แก่กรรมกร ผู้ที่มีความพอใจก็คือมนุษย์อีกคนหนึ่ง มนุษย์อีกคนหนึ่งนั้นคือนายทุนหรือนายของแรงงานนั่นเอง ความขัดแย้งไม่ลงรอยกันระหว่างนายทุนกับกรรมกรจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ปอมเปอ์แย้งว่า ความคิดเหล่านี้ทั้งหมดเป็นลักษณะของระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนในระยะเริ่มแรก ไม่ใช่ในระยะที่ระบบนายทุนมั่นคงแล้ว¹ ในยุคของมาร์กซ์ระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนอาจเต็มไปด้วยการกดขี่ขูดรีด เพราะเป็นระยะเริ่มแรกของระบบเศรษฐกิจแบบนายทุน เป็นระยะที่นายทุนกำลังต้องการขยายทุนให้กว้างออกไปให้มากที่สุด มาร์กซ์ถือว่าทฤษฎีของเขาเป็นวิทยาศาสตร์ตรงที่มีข้อเท็จจริงสนับสนุนมากมาย มาร์กซ์พยายามมองหาข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ เพื่อนำมาสนับสนุนความคิดของเขา และข้อสรุปของเขาก็ได้รับการเสริมด้วยสถิติและข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อย่างมากมาย นี่คือจุดแข็งของทฤษฎีของมาร์กซ์ บรรดาผู้ที่สนับสนุนทฤษฎีนี้ต่างก็พอใจที่รู้ว่าอุดมการณ์ของตนได้รับการพิสูจน์อย่างวิทยาศาสตร์ แต่จากข้อเท็จจริงนี้เองที่ชี้ให้เห็นว่าการคาดการณ์ของมาร์กซ์ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนนั้นผิด แนวทางเปลี่ยนแปลงของระบบนายทุนไม่ได้เป็นเช่นที่มาร์กซ์คาดการณ์ไว้เลย ระบบนายทุนที่คงอยู่ต่อมาแตกต่างไปอย่างมากมายจากระบบที่มาร์กซ์รู้จัก การเปลี่ยนแปลงจากระบบนายทุนที่กดขี่ขูดรีดในสมัยต้นและกลางของศตวรรษที่ 19 มาสู่ระบบนายทุนที่เดินสายกลางในศตวรรษที่ 20 เป็นสิ่งที่มาร์กซ์ไม่เคยคิดมาก่อนว่าจะเป็นไปได้ การวางระเบียบข้อบังคับเรื่องจำนวนชั่วโมงทำงาน ค่าจ้างและภาวะการทำงาน การห้ามมิให้ใช้แรงงานเด็ก การก่อตั้งสหภาพแรงงาน และการเปลี่ยนแปลงอีกมากมายเป็นผลจากการบัญญัติกฎหมายแรงงาน ซึ่งก่อให้เกิดสถานการณ์ที่ต่างออกไปอย่างสิ้นเชิงสำหรับประชาชนคนงานกฎหมายที่มาร์กซ์เจาะจงว่าเป็นปัจจัยหนึ่งของโครงสร้างส่วนบนนั้น อาจถูกนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในทางปรับปรุงฐานะของชนชั้นกรรมาชีพก็ได้ ปอมเปอ์ยืนยันความคิดในตอนนี้ว่า

¹ ปอมเปอ์ยืนยันความคิดของ Parkes ใน Parkes's summary, cp. Marxism-A Post Mortern, p. 102 ว่า: ค่าจ้างต่ำสุด ชั่วโมงทำงานอันยาวนาน และแรงงานเด็ก เป็นลักษณะของระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนตามที่มาร์กซ์คาดการณ์ไว้นั้น เป็นลักษณะของระบบนายทุนยุคเริ่มแรก ไม่ใช่ระบบนายทุนในยุคที่มั่นคงแล้ว.

ระบบเศรษฐกิจแบบนายทุนที่ไม่จำกัดขอบเขตหมกมุ่นไปแล้ว ในสมัยของมาร์กซการครอบครองระบบเศรษฐกิจอย่างเสรี ของนายทุน ก่อให้เกิดความก้าวหน้าอย่างมหาศาล และผลผลิตจากแรงงานก็เพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ตามมาจากการสะสมทุน สิ่งเหล่านี้มันทำให้การจำกัดการผูกขาดเป็นไปได้ ระบบเศรษฐกิจแบบนี้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จมากกว่าความผิดพลาดอย่างไม่ต้องสงสัย และมันควรจะสนับสนุนให้เราเชื่อว่า เราสามารถประสบผลสำเร็จต่อไปได้อีกมาก เรามีบางส่วนที่ได้ทำ [ความสำเร็จ] ไปแล้ว แต่ยังมีบางส่วนที่ยังไม่ได้ทำ [ให้ถึงความสำเร็จ] ระบบเศรษฐกิจแบบนี้เท่านั้นที่ความสำเร็จมันเป็นไปได้¹

เมื่อข้อเท็จจริงในสมัยต่อมาแสดงให้เห็นว่าการคาดการณ์ทั้งหลายของมาร์กซนั้นผิด แต่ชาวมาร์กซิสต์อาจจะยังปกป้องทฤษฎีของตนได้ โดยการตั้งสมมติฐานรอง (auxiliary hypothesis) ขึ้นมาอธิบายทฤษฎีของตน สมมติฐานอันนี้ก็ไดแก่ เมื่อใดที่แนวโน้มของกำไรลดต่ำลง การกดขี่ผูกขาดก็จะแปรรูปไปเป็นการแสวงหาอาณานิคมทางเศรษฐกิจ ที่เรียกว่าจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ (modern imperialism) ปอบเปอร์แย้งว่าเขาไม่เชื่อว่าสมมติฐานอันนี้จะปกป้องทฤษฎีของมาร์กซได้ เพราะสมมติฐานนี้อาจแย้งได้ด้วยข้อเท็จจริงจากประสบการณ์เช่นกัน ในประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบนายทุน เช่น ประเทศในแถบสแกนดิเนเวียที่เป็นประชาธิปไตย เชคโกสโลวาเกีย คานาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และสหรัฐอเมริกา ชนชั้นกรรมาชีพหรือผู้ใช้แรงงานล้วนแต่มีมาตรฐานการครองชีพสูงทั้งนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ถือตนเองว่าเป็นสมาชิกของชนชั้นกลาง ทำให้สำนักในความแตกต่างระหว่างชนชั้นอ่อนลงไปอย่างมาก ไม่ได้เข้มข้นตามที่มาร์กซคาดการณ์ไว้ ยิ่งการพัฒนาคานอุตสาหกรรมเจริญไปเท่าใด ชนชั้นกรรมาชีพก็จะหดตัวลงเรื่อย ๆ

¹ Karl Popper, The Open Society and Its Enemies (London, 1966) Vol. II, p. 187.

ชนชั้นนายทุนจะเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะมีการขยายตัวอย่างกว้างขวางของจำนวนคนที่เป็เจ้า-
ของปัจจัยการผลิตโดยอาศัยการซื้อและขายหุ้นบริษัท เป็นต้น แล้วยังการขยายตัวของชนชั้น
ที่ไร้แรงงานทางสมอง ซึ่งไม่ว่าคุณเป็นชนชั้นกรรมาชีพที่ถูกขูดรีดแต่อย่างใด การขยาย
ตัวดังกล่าวนี้เป็นไปอย่างรวดเร็วในประเทศอุตสาหกรรม และเป็นข้อเท็จจริงที่ชี้ให้เห็นว่า
สมมติฐานของมาร์กซิสต์ไม่ได้รับการสนับสนุน

ข้อเท็จจริงอีกอันหนึ่งที่ไม่เป็นไปตามทฤษฎีของมาร์กซ์ กล่าวคือมาร์กซ์เชื่อว่าไม่มี
สังคมหนึ่งจะแทนที่อีกสังคมหนึ่งได้ จนกว่าสังคมนั้นจะโค่นขยายตัวอย่างเต็มที่แล้ว ระบบ
นายทุนจะยังไปไม่ได้จนกว่าระบบศักดินาจะโค่นล้มอย่างสมบูรณ์แล้ว ระบบนายทุนก็
อยู่ภายใต้วิวัฒนาการอันเดียวกัน ไม่มีระเบียบสังคมใดจะสูญสิ้นไปก่อนพลังผลิตทั้งหมดที่มีอยู่
ในระบือนั้น จะโค่นขยายเติบโตขึ้นแล้ว ขอบ่างนี้คุณแนชัคและเคคซาคู แต่ถาเราดูประเทศ
ต่าง ๆ ที่เป็นคอมมิวนิสต์ เช่น รัสเซีย และจีนเป็นต้น ก็จะไม่เห็นว่าไม่มีประเทศใดมีการ
พัฒนาอุตสาหกรรมอย่างสมบูรณ์เลย ความจริงแล้วประเทศทั้งสองนี้เป็นประเทศเกษตรกรรม
และเกือบจะเป็นศักดินาก่อนที่จะก้าวกระโดดมาสู่ระบบสังคมนิยมอีกด้วย การเปลี่ยนแปลง
ดังกล่าวนี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มาร์กซ์ไม่เคยคาดคิดมาก่อนเลยว่าจะเป็นไปได้

ป็อบเปอร์สรุปว่า การคาดการณ์อนาคตของระบบเศรษฐกิจ และการเมืองของ
มาร์กซ์ไม่สมเหตุสมผล (Invalid) จากแนวโน้มของเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทาง
การเมืองในปัจจุบันเป็นเครื่องแสดงว่าการคาดการณ์ของมาร์กซ์ผิดพลาดก็จริง แต่จุดสำคัญ
ของการผิดพลาดในทรรศนะของป็อบเปอร์ไม่ใช่อยู่ที่ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ ไม่สนับสนุน
ทฤษฎีของเขา แต่อยู่ที่การคาดการณ์ของเขามีรากฐานอยู่บนความทุกข์ยากในลัทธิประวัติศาสตร์
นิยม (The Poverty of historicism) ซึ่งป็อบเปอร์เห็นว่าไม่จำเป็นเลยที่เหตุการณ์
ในวันพรุ่งนี้จะต้องเป็นไปตามแนวโน้มที่ประวัติศาสตร์ให้แก่เราในวันนี้ ข้อที่ไม่สมเหตุสมผล
มันอยู่ที่มาร์กซ์เป็นนักประวัติศาสตร์นิยม ทฤษฎีทางเศรษฐกิจและการเมืองของเขายืนอยู่
บนทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ ทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ของเขายืนอยู่บนทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์
เมื่อเขาใ้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ว่าศึกษาข้อมูลในอดีตเพื่อทำนายอนาคตได้ วิธีการของ
ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และการเมืองก็ออกมาในรูปแบบเดียวกัน ข้ออ้างของมาร์กซ์ที่ว่า

ทฤษฎีการเมืองของเขาเป็นวิทยาศาสตร์เป็นข้ออ้างที่ไร้นักโดยสิ้นเชิง เพราะเข้าใจวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในรูปของการอุปนัย (Induction) ซึ่งปอบเปอร์โต้แย้งไปแล้ว ดังนั้นไม่ว่าข้อเท็จจริงทั้งในอดีตและปัจจุบันจะสนับสนุน หรือขัดแย้งกับการคาดการณ์ของมาร์กซ์ก็ตาม ทฤษฎีของเขาจะไม่สมเหตุผลขึ้นมาได้

ทฤษฎีการเมืองของมาร์กซ์ต่างจากทฤษฎีการเมืองของ เฮเกลและเพลโตมาก ทฤษฎีการเมืองของเพลโตและเฮเกลนั้นเป็นเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จนิยม แต่ทฤษฎีการเมืองของมาร์กซ์จะมีช่วงที่เป็นเผด็จการในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของสังคมนายทุนกับสังคมคอมมิวนิสต์ จะมีสังคมแบบสังคมนิยมที่เป็นเผด็จการโดยชนชั้นกรรมาชีพ เมื่อขจัดร่องรอยของสังคมนายทุนหมดแล้ว สังคมคอมมิวนิสต์ที่เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ก็จะเข้ามาแทนที่ สังคมในช่วงเผด็จการนี้เป็นสังคมปิดอย่างไร้ที่ติ แต่สังคมคอมมิวนิสต์ที่เป็นสังคมในอุดมคติของมาร์กซ์นั้นเป็นสังคมเปิดหรือไม่ ต้องพิจารณาจากสิ่งที่มาร์กซ์ถือว่าเป็นส่วนประกอบของโลกใหม่อันสวยงามนี้ ดังที่เราทราบสังคมคอมมิวนิสต์เป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้น ความเสมอภาคจะมีขึ้นในหมู่นับถือกว่าที่เคยมีมาก่อน แม้ว่าจะมีความแตกต่างในโครงสร้างของการบริหาร แต่คนก็จะถือกันในฐานะที่เป็นจุดหมายในตัวเอง ไม่ใช่เป็นเครื่องมือไปสู่จุดหมายของผู้อื่นมันเป็นสังคมที่ปราศจากรัฐ เพราะรัฐเป็นการแสดงออกของความแตกต่างระหว่างชนชั้น เมื่อไม่มีชนชั้นก็ไม่มีรัฐ เมื่อไม่มีรัฐก็ไม่มีอำนาจรัฐ ปัญหาการเมืองเช่นปัญหาเรื่องอัตราส่วนของอำนาจรัฐกับเสรีภาพส่วนบุคคลก็จะหมดไป เสรีภาพของคนมีได้เต็มที่ ปอบเปอร์พิจารณาในประเด็นที่ว่า เสรีภาพอย่างเต็มที่นั้นคือการทำลายเสรีภาพมันเป็น paradox ของเสรีภาพซึ่งจะแสดงให้เห็นในตอนต่อไป แต่ถ้าเสรีภาพมีได้ไม่เต็มที่ สังคมคอมมิวนิสต์ก็เป็นเพียงการโฆษณาชวนเชื่อ paradox ของเสรีภาพนี้ใช้ปฏิเสธเสรีภาพที่ไร้ขอบเขตได้ทุกเรื่องรวมทั้งเสรีภาพทางเศรษฐกิจด้วย ดังนั้นวิธีที่ดีที่สุดที่มาร์กซ์จะใช้ปฏิเสธเสรีภาพในสังคมนายทุนคือใช้ paradox อันนี้ แต่แน่นอนมาร์กซ์ใช้ไม่ได้เพราะ paradox อันนี้จะกลับมามีเสรีภาพเต็มที่ในสังคมคอมมิวนิสต์อีกเช่นกัน อย่างไรก็ตามลักษณะสังคมตามทฤษฎีของมาร์กซ์เป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง (Dynamic) ภายใต้กฎการขัดแย้งมาโดยตลอด แต่เมื่อไคว้นนาการไปจนถึงสังคมขั้นสุดท้ายของประวัติศาสตร์ คือ

สังคมคอมมิวนิสต์นั้น ลักษณะของสังคมนี้เป็นสังคมที่ตายตัว (Static) อย่างแท้จริง และ ควบเหตุผลนี้เองที่ทำให้ลักษณะสังคมในทฤษฎีการเมืองของมาร์กซ์เป็นสังคมปิด (Closed Society) ไปควย

3.4 ทรรศนะทางการเมืองของปอบเปอร

ทรรศนะทางการเมืองของปอบเปอรเห็นได้ไม่ขัดเท่ากับทรรศนะทางปรัชญา วิทยาศาสตร์ งานเขียนของเขามุ่งไปทางปรัชญาวิทยาศาสตร์ และมุ่งโต้แย้งลัทธิประวัติศาสตร์นิยม (Historicism) เสียเป็นส่วนใหญ่ ทรรศนะทางการเมืองจึงปรากฏกระจุก กระจายอยู่ในงานเขียนที่มุ่งแย้งลัทธิประวัติศาสตร์นิยมดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามในหนังสือ เรื่อง The Open Society and Its Enemies ที่เป็นงานเขียนของเขาในยุคที่ฮิตเลอร์ (Hitler) กำลังประสบความสำเร็จในการทำสงครามกับยุโรปทั้งหมด และกำลังบุกฉีกเขา ไปในรัสเซีย ความเจริญของซีกโลกตะวันตกกำลังถูกคุกคามจากยุคมืดครั้งใหม่โดยตรง ในสภาพแวดล้อมอย่างนี้ ปอบเปอรต้องการจะทำความเข้าใจและอธิบายความคิดแบบเผด็จ การ และพยายามทุกวิถีทางที่จะยับยั้งความคิดอันนี้ พร้อมทั้งประกาศคุณค่าและความสำคัญ ของเสรีภาพในความหมายที่กว้างที่สุด และจากงานเขียนอันนี้ทำให้เราวิเคราะห์ทรรศนะ ทางการเมืองของเขาออกมาได้ว่า เขาต้องการสังคมที่เป็นสังคมเปิด (Open Society) อย่างแท้จริง และโดยที่ทฤษฎีของมาร์กซ์ยืนยันว่า ทฤษฎีของตนเป็นวิทยาศาสตร์ สังคม ในอุดมคติของตนเป็นสังคมเปิด ลัทธิมาร์กซ์ได้รับการยอมรับกันอย่างกว้างขวาง และมี ผู้นำไปพัฒนารูปแบบสังคมของตนอย่างจริงจัง ดังที่เราทราบกันอยู่แล้ว แต่เป็นลักษณะของ สังคมปิด (Closed Society) การวาทภาพโลกใหม่อันสวยสดให้เป็นสังคมเปิดที่เต็มไปด้วย เสรีภาพและภราดรภาพนั้นเป็นเพียงการโฆษณาชวนเชื่ออย่างหนึ่งเท่านั้น ปอบเปอร เริ่มแสดงให้เห็นรูปแบบของสังคมปิดที่มีมาแต่โบราณ คืออุดมรัฐของเพลโต ซึ่งตามทฤษฎี นี้ไม่มีใครนำมาใช้แล้วในปัจจุบัน แล้วจึงชี้ให้เห็นว่าลักษณะสังคมของมาร์กซ์ก็เป็นสังคมปิด ควบ หากใช้สังคมเปิดดังที่ได้โฆษณาชวนเชื่อไว้

ลักษณะของสังคมปิดอันหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดก็คือลักษณะที่เป็นประวัติศาสตร์นิยมลักษณะของประวัติศาสตร์นิยม คือการศึกษาข้อมูลในประวัติศาสตร์แล้วกำหนดเหตุการณ์ในอนาคตในสังคมปิดของเพลโต ลักษณะของประวัติศาสตร์นิยมอาจเห็นไม่ชัดเท่าของเฮเกลและมาร์กซ์ แต่ก็มีเค้าของประวัติศาสตร์นิยมอยู่ในทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมชาติ (Theory of Nature) เพลโตเห็นว่าหน้าที่ของศาสตร์ทางธรรมชาติก็คือศึกษากำเนิดและจุดหมายของธรรมชาติ หน้าที่ของศาสตร์ทางสังคมหรือศาสตร์ทางการเมืองก็คือ ศึกษาธรรมชาติของมนุษย์และของรัฐ แต่ธรรมชาติไม่ว่าอะไรอื่นนอกจากต้นกำเนิดของมัน จุดหมายของธรรมชาติคือการกลับไปสู่จุดกำเนิดของมัน ดังนั้นวิธีการที่ศาสตร์ทางธรรมชาติใช้ก็คือ การแสวงหาจุดกำเนิดอันเป็นสาเหตุ (Causes) ของสรรพสิ่ง เมื่อนำวิธีการนี้มาใช้กับศาสตร์ทางการเมือง การเมืองจึงเป็นเรื่องของการแสวงหาจุดกำเนิดของสังคมมนุษย์ในประวัติศาสตร์ ตลอดจนกำหนดจุดหมายของสังคมมนุษย์ว่าควรจะเป็นสังคมแบบต้นกำเนิดของบรรพชนในประวัติศาสตร์

ลักษณะสังคมของเฮเกลเห็นได้ชัดว่าเป็นลักษณะของประวัติศาสตร์นิยม เขาให้นิยามประวัติศาสตร์ว่าเป็นกระบวนการของการขัดกันและเป็นการแสดงออกของจิตโลกความเป็นมาและเป็นไปของประวัติศาสตร์มีจุดหมายที่ถูกกำหนดไว้อย่างแน่นอนแล้ว ส่วนลักษณะสังคมของมาร์กซ์เป็นประวัติศาสตร์นิยมตรงที่เขาศึกษาประวัติศาสตร์ แล้วนิยามประวัติศาสตร์ว่าเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้น เขาอธิบายประวัติศาสตร์ด้วยระบบเศรษฐกิจอธิบายระบบการเมืองด้วยระบบเศรษฐกิจ ตลอดจนกำหนดอนาคตทางการเมืองด้วยประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ทั้งเพลโต เฮเกล และมาร์กซ์ต่างเป็นนักประวัติศาสตร์นิยมที่กำหนดอนาคตของสังคมด้วยประวัติศาสตร์ สังคมของเขาทั้งสามอาจแตกต่างกันในรายละเอียด แต่โดยสรุปแล้วทั้งสามสังคมต่างก็เป็นสังคมปิด

ลักษณะของสังคมปิดอีกอันหนึ่งก็คือลักษณะที่เป็นสังคมที่มีชีวิต (Organic Society) อันนี้เห็นได้ชัดที่สุดในสังคมของเฮเกลและของเพลโต สำหรับเฮเกลสังคมหรือรัฐมีลักษณะคล้ายสิ่งมีชีวิต ประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยรวมอันมีชีวิตคือรัฐ เช่นเดียวกับเพลโตและอริสโตเติล ที่ยึดทฤษฎีอินทรีย์ ในการอธิบายความสัมพันธ์ของบุคคลและรัฐ บุคคลเป็น

ส่วนหนึ่งของรัฐ ใ้ได้รับผลประโยชน์จากรัฐซึ่งให้ศักดิ์ศรีและฐานะแก่บุคคลในฐานะ เป็นมนุษย์ ไม่มีชีวิตมนุษย์ที่สมบูรณ์อยู่ภายนอกรัฐ สำหรับมาร์กซ์ขอที่แตกต่างกันออกไป เขาให้ความสำคัญต่อสถาบันมากกว่าบุคคลก็จริงอยู่ แต่สถาบันทางการเมืองนี้ไม่ใช่รัฐในรูปแบบที่เคยมีมา เพราะรัฐเท่าที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ เป็นเครื่องมือของชนชั้นที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต สถาบันต่าง ๆ ของรัฐ อำนาจรัฐเป็นของชนชั้นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งสิ้น ในสังคมนายทุน อำนาจรัฐก็เป็นของนายทุน เมื่อชนชั้นกรรมาชีพรวมพลังกันล้มล้างระบบนายทุน แล้วก่อตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นเป็นรัฐบาลของชนชั้นกรรมาชีพ เพื่อขจัดร่องรอยของสังคมเดิม แล้วรัฐบาลชั่วคราวนี้ก็จะสลายตัวไป ในสังคมคอมมิวนิสต์จึงไม่มีรัฐ ไม่มีอำนาจรัฐ ถ้าจะมีสถาบันทางสังคมก็เป็นในรูปของสมาคม (Association) ของมวลชนเท่านั้น ความคิดอันนี้ต่างจากทฤษฎีอินทรีย์ รัฐไม่ใช่การแสดงออกของสังคมที่มีชีวิต แต่รัฐเป็นการแสดงออกถึงความแตกต่างระหว่างชนชั้น การขจัดความแตกต่างระหว่างชนชั้นคือการขจัดการมีอยู่ของรัฐ

ความคิดที่แตกต่างกันในเรื่องนี้มีพื้นฐานมาจากสมมติฐานในเรื่องธรรมชาติมนุษย์ต่างกัน ฝ่ายที่ยึดทฤษฎีอินทรีย์นั้นมาจากสมมติฐานที่ว่า "คนเราเกิดมาไม่เท่ากัน" ความแตกต่างระหว่างชนชั้นจึงเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ ทฤษฎีอินทรีย์คือการอธิบายถึงการแบ่งหน้าที่ของคนตามความแตกต่างอันมีมาแต่กำเนิด รัฐคือที่รวมของคนหลายชนชั้น และแน่นอนที่สุดที่จะต้องมีคนบางคนเกิดมาเพื่อที่จะกุมอำนาจรัฐ มันเป็นไปได้และยอมรับได้ของผู้ที่มีสมมติฐานในเรื่องธรรมชาติมนุษย์เช่นนี้ แต่สำหรับมาร์กซ์ "คนเราเกิดมาเท่ากัน" ความแตกต่างระหว่างชนชั้นจึงเป็นสิ่งที่เขายอมรับไม่ได้ และพยายามทุกวิถีทางที่จะขจัดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม เพื่อบรรลุถึงเสรีภาพและความเสมอภาคอันสมบูรณ์

ประเด็นที่มาร์กซ์ต่างจากกลุ่มทฤษฎีอินทรีย์ที่ไม่ทำให้ทฤษฎีการเมืองของมาร์กซ์เป็นแบบทฤษฎีจักรกล (Mechanical Theory) อย่างของฮอบส์ (Hobbes) และลอค (Locke) ที่ถือว่าคนทุกคนเกิดมาเท่ากัน เท่ากันในความหมายนี้คือเท่าเทียมกันในสิทธิและอำนาจ แต่ภาวะที่เท่าเทียมกันนี้ไม่ใช่ภาวะที่พึงปรารถนาในทรรศนะของฮอบส์และลอค เพราะธรรมชาติที่แท้จริงของคนนั้น คนเป็นปัจเจกบุคคลแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ซลาด

กลัวและแข่งกันจนถึงขั้นต่อสู้ ถ้าปล่อยให้คนเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ที่จะทำทุกอย่างตาม
 อำนาจใจแล้ว จะเกิดสงครามแบบที่ทุกคนต้องต่อสู้กับทุกคน ชีวิตในสภาวะธรรมชาติ เช่น
 ชีวิตที่ไม่ปลอดภัยและเป็นชีวิตที่เขาไม่อาจทนได้ ความต้องการที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตมนุษย์
 คือการต้องการความปลอดภัย ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของเขาเอง ความปลอดภัยจะ
 บรรลุถึงได้ก็ด้วยการมีอำนาจเท่านั้น เขาจะแสวงหาอำนาจให้มากขึ้นและมากขึ้นเพื่อคุม-
 ครองชีวิตและทรัพย์สินของตน ความปรารถนาในอำนาจจึงไม่มีขอบเขตจำกัด แต่อำนาจ
 นั้นเองเป็นสิ่งจำกัด และนี่คือที่มาของความขัดแย้งในหมู่มนุษย์ สำหรับฮอบส์คนเราเห็นแก่ตัว
 อย่างช่วยไม่ได้ แต่แม้ว่าคนเราจะถูกผลักดันด้วยความเห็นแก่ตัว แต่เขาก็ยังเป็นสัตว์ที่
 มีเหตุผลอยู่ด้วย จุดมุ่งหมายที่สำคัญของคนคือการสงวนรักษาชีวิต ความกลัวที่สำคัญของคน
 คือความกลัวตาย แต่คนรู้ว่าทรัพย์สินสมบัติและชีวิตของเขาอาจปลอดภัยได้ถ้าเขายอมตกลง
 กันมอบอำนาจให้แก่ใครคนหนึ่ง เช่นอำนาจเพียงพอที่จะบังคับให้คนทุกคนรักษาคำมั่นสัญญา
 ว่าจะไม่รุกรานในชีวิตและทรัพย์สินของกันและกัน รัฐและอำนาจรัฐจึงเกิดขึ้นมาด้วยเหตุนี้
 สำหรับลอคความคิดพื้นฐานเป็นเช่นเดียวกับฮอบส์เพียงแต่การมอบอำนาจให้แก่คนคนเดียว
 นั้น ไม่มีหลักประกันเพียงพอว่าคนคนนั้นจะไม่ใช้อำนาจที่ทุกคนมอบให้ไปในทางที่ผิดจุดมุ่งหมาย
 จึงควรมีการถ่วงดุลย์อำนาจกันบ้างด้วยการมอบอำนาจให้กับคณะบุคคล นี่คือนิยามของระบอบ
 ประชาธิปไตย

จุดเริ่มต้นของมาร์กซ์และทฤษฎีจักรกลเป็นอย่างเดียวกันคือคนเราเกิดมาเท่ากัน
 แต่สำหรับมาร์กซ์ สภาพที่เท่าเทียมกันถูกบิดเบือนด้วยสภาวะทางเศรษฐกิจ จึงต้องพยายาม
 หาทางกลับไปสู่สภาพเดิมนั้น คนเราเกิดมาเท่ากันและคนเราควรมีชีวิตอยู่อย่างเท่าเทียม
 กัน ชีวิตในสังคมคอมมิวนิสต์คือชีวิตที่พึ่งปรารถนา เพราะเป็นชีวิตที่คนใดอยู่ในสภาพธรรม-
 ชาติที่เท่าเทียมกันอย่างแท้จริง ส่วนทรัพย์สินของฮอบส์และลอค คนเราเกิดมาเท่ากัน แต่
 คนเราไม่ควรมีชีวิตอยู่อย่างเท่าเทียมกัน เพราะชีวิตที่เท่าเทียมกันเสรีภาพอันไร้ขอบเขต
 ที่คนมีอยู่เป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา รัฐจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมี คนเรากำลังอยู่โดยปราศ-
 จากรัฐ และอยู่พบนอำนาจรัฐไม่ได้ แต่ขณะเดียวกันอำนาจรัฐมิได้มีอยู่อย่างเด็ดขาดเหมือน

อำนาจรัฐในทรศนะของฝ่ายที่ยึดทฤษฎีอินทรีย์ ในทฤษฎีอินทรีย์ อำนาจรัฐอยู่ในแวงวง
 แต่ในทฤษฎีจักรกลอำนาจรัฐมีอยู่ในแวงวง แต่สำหรับมาร์กซ์ อำนาจรัฐเป็นสิ่งที่ต้องกำจัด
 ข้อแตกต่างของทฤษฎีการเมืองของมาร์กซ์กับทฤษฎีอินทรีย์ อาจทำให้เห็นไปว่า
 สังคมตามทฤษฎีของมาร์กซ์เป็นสังคมเปิด เพราะมีลักษณะที่แตกต่างจากสังคมในทฤษฎี
 อินทรีย์หลายประการ และขณะเดียวกันก็ไม่ใช้สังคมในทฤษฎีจักรกล หรือสังคมประชาธิปไตย
 ตามแบบของลอคคัว แต่ประเด็นที่ทำให้สังคมตามทฤษฎีของมาร์กซ์เป็นสังคมปิดไม่ได้
 อยู่ตรงที่ทฤษฎีของเขาเป็นทฤษฎีอินทรีย์หรือทฤษฎีจักรกลหรือไม่ แต่อยู่ที่ประเด็นแรกคือ
 ประเด็นที่เป็นประวัติศาสตร์นิยม ดังนั้นสังคมหนึ่งแม้จะไม่ยึดทฤษฎีอินทรีย์ แต่ถ้ามูลักษณะ
 ของประวัติศาสตร์นิยม ก็นับว่าเป็นสังคมปิดได้ การยึดทฤษฎีอินทรีย์เป็นการเสริมลักษณะ
 ของสังคมปิดให้เข้มข้นขึ้นเท่านั้น

ปอบเปอรโต้ชี้ให้เห็นสังคมปิดที่เขาไม่พึงปรารถนาแล้วสังคมเปิดที่เขาต้องการ
 นั้นเป็นอย่างไร แนนอนที่ลุดปอบเปอรโต้ไม่เชื่อว่า ประสิทธิภาพของการปกครองจะอยู่ที่ผู้
 แด่จกรแต่เพียงคนเดียว ทั้งนี้เพราะผู้แด่จกรมักจะปิดกั้นเสรีภาพของประชาชน
 ในทุก ๆ ทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ผู้
 แด่จกรส่วนใหญ่จะใช้อำนาจที่มีอยู่วางนโยบายและกำหนดเป้าหมายต่าง ๆ ตามอำเภอใจ
 และกระทำทุกวิถีทางเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ใค้วางไว้ สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจะไม่เป็น
 อิสระแต่จะถูกผู้แด่จกรใช้อำนาจบังคับให้ตกเป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ ฉะนั้น
 องค์การและสถาบันต่าง ๆ มองในแง่นี้จะเป็นเครื่องมือของผู้แด่จกรมากกว่าเป็นตัว
 แทนของประชาชน ดังนั้นความต้องการพื้นฐานที่สุดของปอบเปอรโต้ในสังคมเปิดก็คือ อำนาจ
 รัฐไม่ควรตกอยู่ในมือของใครคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเด็ดขาด อำนาจรัฐ
 ควรจะเปลี่ยนมือได้ และถ้าเป็นไปได้ควรจะเป็นการเปลี่ยนที่ไม่รุนแรง และเว้นช่วงระยะ
 ให้ห่างกันพอสมควร รัฐบาลชุดเก่าอาจถูกแทนที่ด้วยรัฐบาลชุดใหม่ที่มีนโยบายแตกต่าง
 ออกไปได้ แต่รัฐบาลและนโยบายชุดใหม่นี้ก็เป็นเพียงทางเลือกทางหนึ่งของคนในสังคม
 ถ้ามีทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า รัฐบาลชุดนี้ก็พร้อมที่จะออกไปเพื่อเปลี่ยนอำนาจให้กับ
 รัฐบาลชุดอื่นต่อไป แต่รัฐบาลทุกชุดที่เขามารับอำนาจจะต้องให้อิสระแก่ประชาชนในการ

พูด เขียน พิมพ์ สิ่งที่เขาวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างเต็มที่ และจะคงให้หลักประกันแก่ประชาชนควยว่า เขาสามารถมีรัฐบาลชุดใหม่ที่ดีกว่าเข้ามาแทนที่ได้ทุกเมื่อ การเลือกตั้งเป็นหลักประกันอันหนึ่งที่ทำให้ประชาชนมั่นใจได้ว่า เขาสามารถวิพากษ์วิจารณ์ และเสนอความคิดต่าง ๆ ได้อย่างเสรี นอกจากนั้นเขายังสามารถเลือกรัฐบาลที่มีนโยบายสอดคล้องกับแนวความคิดของเขาได้ควย ดังนั้นการเลือกตั้งที่อิสระในช่วงเวลาที่สม่าเสมอจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในสังคมเปิด

ปัญหาที่เกิดขึ้นในตอนนี้คือ สังคมอย่างที่ปอบเปอร์ต้องการนี้ คือสังคมในความหมายของ "ประชาธิปไตย" ใช่หรือไม่ ถ้าพิจารณาถึงธรรมชาติของเขาที่พยายามปกป้องสถาบันอิสระทั้งหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันที่ทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์ผู้ปกครองของตน และเป็นตัวพาไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ปราศจากความรุนแรงแล้ว สังคมเปิดของเขาก็น่าจะเป็นอันเดียวกับสังคมประชาธิปไตย แม้ว่าในงานเขียนของเขาไม่มีทีใดเลยที่เขาเจาะจงใช้คำใดคำหนึ่งเรียกสังคมเปิด แม้แต่คำว่าประชาธิปไตยและเมื่อพิจารณาถึง paradox ของประชาธิปไตย ที่เขาพูดถึงทำให้เข้าใจได้ว่า เขากำลังปฏิเสธว่าสังคมเปิดในธรรมชาติของเขาไม่ใช่สังคมประชาธิปไตยในความหมายที่เข้าใจกัน paradox ของประชาธิปไตยคืออย่างไร ถ้าประชาธิปไตยคือการที่คนส่วนใหญ่ออกเสียงเลือกตั้งรัฐบาลของตนได้ และคนส่วนใหญ่ไม่นัดบออกเสียงให้แกพรรคฟาสซิสต์ หรือพรรคคอมมิวนิสต์แล้ว สถาบันต่าง ๆ ก็จะเป็นอิสระอยู่ไม่ได้เพราะพรรคเหล่านี้ถ้ามีอำนาจก็จะพยายามทำลายสถาบันอิสระต่าง ๆ ทัณฑ์ ประชาชนที่ออกเสียงเลือกตั้งรัฐบาลจึงตกอยู่ใน paradox อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความพยายามใดก็ตามที่จะหยุดยั้งชัยชนะของพรรคฟาสซิสต์ หรือคอมมิวนิสต์ หมายถึงการกระทำที่แย้งในหลักการของตัวเอง แต่ถาเขาปล่อยให้พรรคฟาสซิสต์หรือคอมมิวนิสต์ชนะการเลือกตั้งก็เท่ากับยอมไปสู่จุดจบของประชาธิปไตย ปอบเปอร์กล่าววว่า แนวคิดของเขาเป็นอิสระจาก paradox นี้ โดยหลักการการปกป้องสถาบันอิสระควรเป็นไปโดยปราศจากความรุนแรง แต่ในทางปฏิบัติบางครั้งเราก็หลีกเลี่ยงความรุนแรงไม่ได้ เช่นถ้ามีชนกลุ่มน้อยหรือหมุชนใดพยายามทำลายสถาบันอิสระเหล่านี้ด้วยการกระทำที่รุนแรง เราก็สามารถใช้วิธีการที่รุนแรงชัคขวางได้ โดยไม่ขัดแย้งต่อหลักการแต่อย่างใด เพราะในสังคมหนึ่ง ๆ

ถ้าความพยายามปกป้องสถาบันอิสระโดยปราศจากความรุนแรงไม่ได้ผล การใช้กำลังก็ถือได้ว่าเป็นความยุติธรรมในภาวะการณ์เช่นนั้น

ปอบเปอรพยายามชี้ให้เห็นว่าสังคมเปิดในธรรมชาติของเขাপราศจาก paradox ต่าง ๆ ที่สังคมประชาธิปไตยมักจะพบ นอกจาก paradox ของประชาธิปไตยแล้วก็มี paradox ของความอดทน ถ้าสังคมหนึ่งยึดหลักความอดทนโดยไม่มีขอบเขต ก็เท่ากับว่าสังคมนั้นได้ทำลายตัวเองแล้วยังต้องอดทนต่อการทำลายนั้นด้วย ในสังคมหนึ่งความอดทนควรจะมีขอบเขตจำกัด เมื่อใดก็ตามที่ความอดทนนั้นจะนำมาซึ่งอันตรายอันใหญ่หลวง ความอดทนนั้นก็สิ้นสุดได้ เพื่อความอยู่รอดของสังคม paradox อีกอันหนึ่งที่คล้าย ๆ กันนี้คือ paradox ของเสรีภาพ เสรีภาพที่ไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ก็เหมือนกับความอดทนที่ไม่มีขอบเขต นอกจากจะทำลายตัวเองแล้วยังเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามอีกด้วย เสรีภาพที่เต็มที่จะนำไปสู่จุดจบของเสรีภาพ เสรีภาพที่สมบูรณ์ในการแสดงออก คือศัตรูของเสรีภาพ ปอบเปอรยกตัวอย่างเสรีภาพทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ชัดว่าถ้ามีการแสดงเหตุผลประโยชน์กันอย่างไม่มีการขอบเขตจำกัด คนร่ำรวยแสวงหาผลประโยชน์บนความทุกข์ยากของคนจนมากเข้าทุกที ผลของมันก็คือความสูญเสียเสรีภาพทางเศรษฐกิจอย่างสิ้นเชิงของคนจน ปอบเปอรเสนอควยามารกชควรจะแย่งเสรีภาพอันไม่จำกัดขอบเขตของสังคมนายทุนด้วย paradox อันนี้ มากกว่าที่จะแย่งควยกฎหมายขัดแย้ง และวิธีแก้ไขสภาพสังคมก็ไม่ควรจะเป็นอย่างที่มารกชวาคือกำจัดชนชั้นนายทุน แต่ควรจะเป็นการสร้างสถาบันทางสังคมขึ้นมา โดยมีกำลังของรัฐสนับสนุนอยู่ สถาบันจะคอยปกป้องผู้ที่มิฐานะทางเศรษฐกิจ คอยกว่าไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ที่มิฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า การทำอย่างนี้คือการจำกัดขอบเขตของเสรีภาพ เราต้องยอมให้รัฐเข้าแทรกแซงในค่านเศรษฐกิจ ถ้าเราปรารถนาอิสรภาพที่ไร้รับการปกป้อง ถ้ารัฐไม่แทรกแซงองค์การกิจการเมืองทั้งหลายเช่น สมาคม สหพันธ์ ทรัสต์ ต่าง ๆ ก็จะไม่แทรกแซงแทน ซึ่งก็เท่ากับลดเสรีภาพลงไปกว่าเดิมอีก เสรีภาพทางเศรษฐกิจที่ปราศจากอำนาจรัฐควบคุมไม่เคยให้ผลดี แต่ถ้าวรัฐเข้าไปแทรกแซงในค่านเศรษฐกิจจนเกินไป หรือกำลังของรัฐที่สนับสนุนอยู่มากไป เสรีภาพก็สิ้นสุดลงได้เช่นกัน

เมื่อมาถึงจุดนี้เราจะพบว่าสำหรับปอบเปเปอร์ สังคมที่ดีซึ่งก็คือสังคมเปิดในทรวงของเขา ไม่ใช่สังคมที่ปล่อยให้สมาชิกในสังคมมีเสรีภาพอย่างไรชอบเขต ขณะเดียวกันก็ไม่ใช่สังคมที่รัฐเข้าไปมีอำนาจสิทธิขาดในกิจการทุก ๆ อย่างในรัฐ เสรีภาพของสมาชิกในสังคมจะต้องอยู่ในระดับที่เหมาะสม สถาบันต่าง ๆ ที่รัฐสร้างขึ้นแม้จะมีฐานอำนาจแต่ก็ต้องคอยควบคุมระดับของเสรีภาพไม่ให้มีการแทรกแซงในเรื่อง เศรษฐกิจและชีวิตสังคมของสมาชิกในรัฐมากหรือน้อยเกินไป สถาบันดังกล่าวอาจทำได้ด้วยการพยายามรักษาวินัยทางของรัฐธรรมนูญไว้ ในขณะที่ตัวผู้ปกครองหรือผู้กุมอำนาจอาจเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อย ๆ แต่ถ้ามรัฐขาดสติพยายามจะกุมอำนาจรัฐอย่างสิทธิขาด สถาบันนี้ก็ต้องป้องกัน และถ้าจำเป็นก็ต้องใช้วิธีการรุนแรง การใช้กำลังต่อต้านทรราชเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าทรราชจะมีเสียงสนับสนุนจากคนหมู่มากก็ตาม

ในที่สุดสำหรับปอบเปเปอร์ แม้ว่าเขาจะไม่ชี้เฉพาะลงไปว่าสังคมเปิดตามทฤษฎีการเมืองของเขาคือสังคมในรูปลัทธิใด แต่เขาก็พอจะเทียบความคิดของเขาเข้ากับทฤษฎีการเมืองของบางลัทธิใด นั่นคือทฤษฎีการเมืองของลัทธิประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม (Social Democracy) ลัทธิที่ต่อต้านลัทธิอนุรักษนิยม (Conservatism) และลัทธิเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarianism) รวมทั้งต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ (Communism) ด้วย ลัทธินี้มีชั้กันอยู่ในประเทศยุโรปตะวันตก มีแนวคิดที่จะปฏิรูป เศรษฐกิจและสังคมโดยวิถีทางของประชาธิปไตย หลักการใหญ่ ๆ เกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยแบบสังคมนิยมคือ ในลัทธิการเมืองแบบนี้ประชาชนมีเสรีภาพทางการเมือง มีการปกครองตัวเองอย่างเต็มที่ มีการแข่งขันกันทางการเมือง เพื่อที่จะได้มีส่วนในการปกครองตนเอง อย่างกว้างขวาง ด้วยวิธีการเลือกตั้งและการจัดให้มีพรรคการเมืองพรรคต่าง ๆ พรรคการเมืองนี้จะมีมากน้อยแล้วแต่ความต้องการของประชาชนและพรรคการเมืองเหล่านั้นไม่จำเป็นต้องเป็นพรรคการเมืองของชนชั้นใดชั้นหนึ่งโดยเฉพาะ การประนีประนอมและเดินสายกลางเป็นลักษณะหนึ่งของลัทธินี้ ประชาชนมีเสรีภาพแต่ขณะเดียวกันก็อยู่ในขอบเขต มีการผสมผสานประโยชน์ของบุคคลเข้ากับประโยชน์ส่วนรวม ตลอดจนมีการจำกัดอำนาจและสิทธิบางประการของประชาชน เพื่อให้รัฐเข้าดำเนินงานในกิจการบางอย่างเพื่อประโยชน์

ของสาธารณะ เมื่อมีปัญหาส่วนรวมเกิดขึ้นจะพยายามแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี การดำเนิน
งานทุกอย่างคือหลักค้อยเป็นค้อยไป เป็นการปฏิรูปไปตามความจำเป็น อำนาจอรัฐจะต้อง
ผ่านกระบวนการรัฐสภา ประชาชนจะเลือกผู้แทนในรัฐสภาและให้รัฐสภานั้นแต่งตั้งและควบคุม
รัฐบาล เพื่อให้การบริหารประเทศเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชน ลัทธินี้ไม่เห็น
ด้วยกับการต่อสู้ระหว่างชนชั้น การปฏิวัติ หรือการทำลายล้างบุคคลที่มีฐานะ และเห็นด้วย
กับการรักษากรรรมสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคล

จะเห็นว่าโดยหลักการใหญ่ ๆ ทฤษฎีการเมืองของปอบเปอรัมิได้ต่างจากทฤษฎี
การเมืองของลัทธิประชาธิปไตยแบบสังคมนิยมนี้เลย ถ้าหากเรานับว่าทฤษฎีของปอบเปอรั
เป็นประชาธิปไตยแบบสังคมนิยมแล้ว เกือบทุกประเทศในยุโรปมีทฤษฎีการปกครองแบบ
ของปอบเปอรั ลักษณะสังคมของประเทศเหล่านั้นก็จัดได้ว่าเป็นสังคมเปิด และศัตรูของ
สังคมเปิดก็คือลัทธิฟาสซิสต์และคอมมิวนิสต์ตลอดจนเผด็จการในทุกรูปแบบ ที่ปอบเปอรัได้
พยายามโต้แย้งมาโดยตลอดนั่นเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย